

Българи

БРОЙ 4 | 2022

ЦЕНА – 30 кč

Лауреатката Диана Чаушева

Четиридесета „Златна роза“

„Златният делфин“ и „Любовта е лудост“

Иван Богоров

Ангелски чисто

Синдром на природния дефицит

Българско неделно училище „Възраждане“

Изложба, посветена на 20-годишния юбилей на списание „Българи“ и на БНУ „Възраждане“
Ден на народните будители

Скъпи читатели,

Настоящият брой е посветен най-вече на изкуството в различните му проявления. Разказваме ви за големия успех, който пожънаха двама млади български музиканти на Международния конкурс „Кончертино Прага 2022“. 14-годишната цигуларка Диана Чаушева стана лауреат на конкурса. С изпълнението си тя плени не само журито, но и слушателите в препълнената Дворжакова зала на Рудолфинума. На финалния концерт свири и талантливият пианист Виктор Вичев, който се класира на четвърто място. В света на филмовото изкуство се пренасяме благодарение на серия репортажи и интервюта за фестивалите „Варненско лято“, „Златна роза“, „Любовта е лудост“ и „Златният делфин“. Пред нас застават интересният актьор Балаж Бодолай, успешният режисьор Боримир Илков и фотографът Асен Николов. В приказния свят на кукленото изкуство ни отвежда сценографката проф. Майа Петрова. Тя ни разказва за множеството куклени сценографии, които е сътворила, и с любов си спомня за следването си в Прага. По случай 20-годишнината от създаването на БНУ „Възраждане“ и списание „Българи“ в галерията на Дома на националните малцинства беше открита юбилейна изложба, организирана от сдружение „Възраждане“, която предизвика заслужен интерес. Изложбата „Диалози“, подредена в Българския културен институт, ни среща с изкуството на двама големи български майстори на акварела – Васил Вълев и Бисера Вълева.

Традиционният семинар за български народни танци на сдружение „Пирин“ от град Бърно, вдигна на крака не само българската общност в моравската столица, но и много чехи, и представители на други малцинства. За неговата фолклорна магия ни разказват две българки, които живеят в Бърно и в Гилфорд. Изпълнен с немалко премеждия е бил животът на българския книжовник, възрожденец и пурист д-р Иван Богоров, основател и редактор на първия български вестник „Български орел“. Заветът, който ни е оставил още през 19. век, е актуален и до днес: да изчистим българския език от чуждици. Но правим ли го наистина? Очаква ви и репортаж за Израел и за 17-ата световна среща на българските медии, която се проведе в Йерусалим и Тел Авив. На страниците на списанието ще се запознаете с малко известния синдром на природния дефицит и за тежките последствия, които носи откъсването ни от природата. За милосърдието и благотворителността си спомняме често преди големите религиозни празници. А точно сега темата е много актуална предвид войната в Украйна. Как обаче да ни е ангелски чисто и мисълта ни да просветлее в тези нелеки времена? Може би чрез пости, смирение и храна за сърцето и душата. Приятно четене!

Мария Захариева

Съдържание:

Накратко 4

Българската общност 5 - 7

Изложба, посветена на 20-годишния юбилей на списание „Българи“ и на БНУ „Възраждане“ / Семинар за български народни танци в Бърно

Култура и традиции 8 – 21

30-ти международен филмов фестивал „Любовта е лудост“ / Четиридесета „Златна роза“ / „Златният делфин“ / „Фотографска изложба „ЖАРТА“ / Книгите запазват ролята си в дигиталния свят / Ангелски чисто / Диана Чаушева – звездата на „Кончертино Прага 2022“ / Живописни диалози

Българо-чешки връзки 22 - 23

Чешката столица през погледа на ген. Владимир Вазов / Ана Стойкова: Пожелавам си чешкият език да е част от бъдещето ми

Интересно 24 - 25

Синдром на природния дефицит

Чешки импресии 26 - 28

Живот в служба на бедните, болните и преследваните

Слънчева храна 29

Годишнини 30 – 31

130 години от смъртта на българския книжовник Иван Богоров

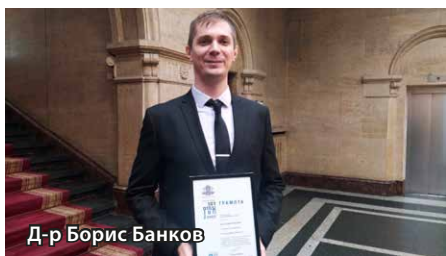
Пътешествия 32 - 33

Впечатления от Седемнадесетата световна среща на българските медии

На корицата – Диана Чаушева. Снимка: личен архив на цигуларката
Снимки на стр. 2: архив на сдружение „Възраждане“
Снимки на стр. 3: Роберт Вистърчил

Накратко

Д-р Борис Банков е носителът на голямата награда на 20-ото издание на президентската инициатива Награда „Джон Атанасов“ през 2022 г. Президентът Румен Радев приветства лауреатите на Награда „Джон Атанасов“ за 2022 г. на церемония в Гербовата зала на „Дондуков“ 2 на рождения ден на Джон Атанасов – 4 октомври. Борис Банков е доктор в направление „Информатика и ком-

Д-р Борис Банков

пютърни науки“ от Икономическия университет – Варна. Основните му научни постижения са в областта на автоматизираната обработка на големи информационни масиви и разработки, които се прилагат в полза на цифровата трансформация в академични институции. В неговия дисертационен труд на тема „Софтуерна система за автоматизирана обработка на неструктурирани данни от социалните мрежи“ се изследват съвременните подходи и методи за интелигентен анализ на текстови масиви.

Държавната агенция „Архиви“ създаде сайт с документи, написани от Гоце Делчев <https://gd.archives.bg/> „С този сайт на практика е събрано на едно място всичко, което е излязло изпод ръката на Гоце Делчев и се съхранява в българските и македонските архиви. Допускам, че в някои други архивохранилища в РС Македония би могло да има и още няколко документа, но поне всички, които се намират в България, са плътно покрити и показани“, казва в интервю за БГНЕС председателят на ДА „Архиви“ доц. Михаил Груев.

Йорданка Белева е тазгодишният носител на Националната литературна награда „Йордан Радичков“ за сборника си с разкази „Таралежите излизат през нощта“, съобщи община Берковица – организатор на

конкурса. Наградата включва финансова премия в размер на 1500 лева и статуетка на скулптора Емил Попов. Йорданка Белева е автор на стихосбирки, сборници с разкази, книги за деца. При първото издание на конкурса през 2020 г. Белева е отличена със специалната награда за книгата си „Кедер“. Втора награда получи Светла Георгиева за „Шекспир зад храстите“; на трето място се класира Радослав Бимбалов със сборника си „Млък“.

Известният цигулар Евгений Шевкенов беше отличен с указ на президента на Република Австрия с високата държавна титла професор. Званието му беше връчено от Министерство на културата за заслуги за издигане престижа на културата и музикалното изкуство в Австрия.

Евгений Шевкенов

Тържествената церемония се състоя във Виена на 20 октомври 2022 г. В музикалната програма участваха студенти на Евгений Шевкенов от Пловдив и Виена.

Илюстрациите на българската художничка и дизайнерка Люба Халева са включени в изложбата „Най-доброто от Италия. Илюстрации по Итало Калвино“, с която ще бъде отбелязана стогодишнината от рождението на писателя на Международния панаир на детската книга в Болоня през март 2023 г. След края на панаира изложбата ще бъде експонирана в италианските културни институти по целия свят. Люба Халева е сред трийсетте илюстратори, подбрани от общо 521 участници от 47 страни и региони,

които оцени авторитетно международно жури. През 2009 г. тя печели конкурса на блога за архитектура и дизайн Venus Febriculosa (Лос Анджелис) за алтернативна корица на „Лолита“ на Нобаков. Носител е на наградата „Христо Г. Данов“ в категорията „Изкуство на книгата“ за работата си като илюстратор на книги в ИК „Жанет 45“.

Христо Стоичков е сред стотен най-велики футболисти за всички времена в класация на списанието FourFourTwo. Той е на 89-то място и е представен като нападател със „славна непредсказуемост“. Начело в класацията е Лионел Меси, на второ място е Диего Марадона. Трети е футболистът Кристиано Роналдо.

За Стоичков се посочва, че е бил в основата на „дрийм тийма“ на „Барселона“, воден от Йохан Кройф в началото на 90-те години на миналия век, който донесе първата в историята на клуба европейска шампионска купа.

Иван Бърнев спечели наградата за главна мъжка роля заедно с известния испански актьор Карра Елехалде в испанско-българската копродукция „Васил“ на фестивала SEMINCI във Валядолид. Копродуценти са Мириам Порте, както и Весела Казакова и Мина Милева. Филмът е дебют на каталунската режисьорка

Актьорите Карра Елехалде и Иван Бърнев

Авелина Прат. Комедията отразява историята на български емигрант в Испания. Иван Бърнев разказва пред БТВ, че след официалната церемония по раздаването на наградите е бил специално поздравен от аржентински критик и член на журито, който споделя, че един български филм е променил живота му и това е „Козият рог“. Премиерата на филма „Васил“ в България ще бъде през пролетта на 2023 година.

Изложба, посветена на 20-годишния юбилей на списание „Българи“ и на БНУ „Възраждане“

Ежегодните Дни на българската култура в Прага, организирани от сдружение „Възраждане“, тази година бяха открити с изложба. Тази година тя беше посветена на 20-годишнината от излизането на първия брой на списание „Българи“ и на 20-годишнината от основаването на неделното училище към сдружение „Възраждане“.

Учителите, учениците и родителите от БНУ „Възраждане“ посетиха изложбата и бяха впечатлени от архивните снимки от 2002 г.

Изложбата беше открита в галерията на Дома на националните малцинства на 22 октомври 2022 г. На откриването присъстваха ученици, родители и учители от БНУ „Възраждане“.

Благодарение на увлекателния разказ на Мария Захариева българските ученици се запознаха с първите и изпълнени с много изпитания години на българското неделно училище в Прага. То е основано от сдружение „Възраждане“ през 2002 г. Началото действително е трудно, защото сдружението и училището към него нямат своя материална база. БНУ „Възраждане“ е принудено да ползва първоначално сградата на българския търговски комплекс в Прага, където впоследствие се помещава БСУ „Д-р Петър Берон“.

2007 г. е много специална за историята на училището, посочи Мария Захариева. Тогава община Прага предоставя на националните малцинства 4-етажната сграда на ул. „Воцелова“. Създават се благоприятни предпоставки за развитието и разрастването на училището.

Преподавайки български език, български песни и народни танци, приказки и стихотворения, история и география на България, българските учителки се стремят да ви запознаят с българските културни и фолклорни традиции, да възпитат у вас любов към България – страната, в която са родени част от вас и вашите родители, обърна се към учениците Мария

Захариева.

Многобройните снимки, окачени в галерията на ДНМ, които всички разгледаха с интерес, отразяват една изключително важна част от дейността на училището – честването на национални (Деня на народните будители, 3 март, 24 май), фолклорни (Бабинден, Баба Марта) и християнски празници (Коледа и Великден), на извънкласни мероприятия – великденски, коледни и мартенски работилници, конкурси за изработване на мартеничка, екскурзии до чешки градове, замъци и археологически обекти, участие в международния конкурс „Будители и възрожденци“ (2021), инициран от сдружение „Възраждане“. Усмехнатите детски личици, радостното изражение на техните родители в залата са безспорно доказателство, че тези празници винаги са изпълнени с приятни емоции и незабравими преживявания. На тези празници всички ние, учители, ученици и родители, образуваме една малка България, завръщайки се към българските си корени. Другата част от изложбата беше посветена на 20-годишния юбилей на списание „Българи“, издавано от сдружение „Възраждане“. С нескрито възмущение Мария Захариева – главен редактор на списание „Българи“ от 2008 г., разказа за трудностите, с които са се сблъскали неговите основатели през първите години. Благодарение на интересния, обективно и качествено поднесен материал,

тематичното разнообразие от рубрики, богатия снимков материал, то се превръща във важна част от културния живот на „чешките“ българи. Мисията на сп. „Българи“ от неговото създаване до днес е да запази и поддържа живи българските национални и културни традиции сред българската диаспора в Чешката република. Експонатите на изложбата показваха кориците на броеве на списанието и снимки на част от неговите редактори, членове на редакционния съвет и сътрудници. Мария Захариева обърна внимание, че част от тях (Десислава Вилимовска, Здравка Славова и Красимира Мархолева) преподават в българското неделно училище. Те поместват на страниците на списанието материали, отразяващи успехите на българските ученици в усвояването на българския език.

На 30 октомври изложбата събра в галерията на ДМН членове и симпатизанти на сдружение „Възраждане“. Специален гост на вечерта беше Румяна Радева – нашата незабравима Баба Марта и дългогодишен член на сдружение „Възраждане“. С възмущение си припомним, първите крачки“ на списание „Българи“, спомнихме си с благодарност за неговата изключителна редакторка Лора Владимирова, за нашите дългогодишни сътрудници – писатели, филолози, преводачи, художници, историци, фоторепортери. Особено оживление предизвика присъствието на майките на нашите първи ученици в БНУ „Възраждане“ – Юлияна Василева и Мая Тоновска, които споделиха спомени за ентузиазма, с който е създадено училището, за първите уроци в неделното училище в сградата на улица „Волкерова“ в шести район на Прага. Мария Захариева говори за успехите и за наградите, които сдружение „Възраждане“ и списание „Българи“ са получили за принос в развитието на българската култура.

Д-р Красимира Мархолева

Семинар за български народни танци в Бърно

Сдружение „Пирин“ от град Бърно организира на 5 ноември в културен дом „Рубин“ традиционния семинар за български народни танци, който завърши с голям фолклорен концерт и танцова забава. В еднодневния танцов марафон се надиграваха българските състави „Самодейци“ от Гилфорд, „Пендари“ от Виена, „Българи“ от Прага, „Пирин“ и „Китка“ от Бърно. За доброто настроение на участниците допринесе и македонският оркестър „Александър“ от Виена. (бел. ред.)

Голямото семейство на ансамбъл „Пирин“

На фолклорния концерт участваха български танцови състави от Бърно, Прага, Виена и Гилфорд

Хората, решили да живеят извън родината си, често биват определяни като „дърво без корен“. А какво може да ги накара да се почувстват като част от една общност? За мен това е несъмнено българският фолклор, който ни свързва с предците ни. Има множество различни истории за българските емигранти и за това какво ги е подтикнало да заживеят в чужбина. По тази тема са написани хиляди текстове във вестници и в книги, а в днешно време все повече и в социалните мрежи. Фокусът на тези редове обаче е едно събитие, което може да накара българите да се гордеят с произхода си, да са щастливи и сплотени с хора с подобни съдби, та дори и да се почувстват „като у дома си“.

Танцувам народни танци от трети клас и мисълта, че когато се преместя в друга държава, ще трябва да прекъсна любимото си развлечение, ме обезсърчаваше. Моментът, в който разбрах, че в град Бърно, където живея, има ансамбъл „Пирин“, ме накара да осъзная, че „българското“ можем да го търсим и да намерим навсякъде по света.

При първата репетиция с ансамбъл „Пирин“ бях притеснена дали ще бъда приета от колектива и дали ще успея да се сработя с останалите. Все пак народните танци са групово занимание,

но и най-добрият танцьор може да не бъде приет добре от другите, ако не успее да осъществи онази връзка с екипа, за която всички са чували или която са усещали, но никой все още не е успял да опише с думи. За моя радост и късмет всички танцьори бяха изключително мили и отделиха от времето си, за да ми покажат стъпките на всеки нов танц, който разучавахме за приближаващия семинар. За изминалия месец с много труд, репетиции, усмивки и положителни емоции успяхме да се подготвим за предстоящото събитие. Изключително съм благодарна на всички, че ми

дадох възможност да изляза с тях на сцена, и с гордост мога да кажа, че вече съм част от едно ново за мен Семейство – ансамбъл „Пирин“ с основател инж. Георги Георгиев. Първата ми изява беше на фолклорния концерт, който се проведе на 5 ноември 2022 г. в културен дом „Рубин“ – като част от целодневния „Семинар за български народни танци“. В концерта участваха дългогодишни приятели на ансамбъла – фолклорна група „Пендари“ от Виена и ансамбъл „Българи“ от Прага, за първи път ни посетиха танцьорите от фолклорния състав „Самодейци“ от Обединеното кралство – от град Гилфорд. Началото на семинара беше поставено още от ранни зори, когато участниците имаха възможността да се веселят, както и да научат и упражнят фрагменти от българските народни хорá. Бях възхитена от огромния интерес на чехите към нашата култура. Дали от приповдигнатата атмосфера, дали от любопитство към новото и различното, те се включиха много дейно в семинара. Някои от тях учеха със захлас непознатите танци и бяха запленили от фолклора ни. Може би това се дължи на изключителната

„Златни пендарчета“ от Виена

подготовка на г-н Георги Георгиев, който се беше постарал да подбере разнообразни хора и музика, които не бяха нито твърде лесни, за да загубят интереса им, нито прекалено сложни, за да отчаят новобранците. На обяд предоставихме на участниците в семинара възможността да вкусят от традиционните български ястия – боб, мусака, сарми, баница и много други, които бяха домашно приготвени от организаторите. Направи ми впечатление, че храната се хареса може би дори повече на нашите приятели чехи, за някои от които това беше първи досег до българската кухня.

Традиционният вечерен фолклорен концерт откриха най-малките участници – децата от Виена, които просълзиха и вдигнаха на крака цялата зала. Последваха красивите изпълнения на съставите „Българи“ от Прага и след това на „Пендари“ от Виена. Кулминацията на концерта беше изпълнението на шопския танц „Ой, шопе, шопе“ от домакините на семинара – ансамбъл „Пирин“ от Бърно, които с изпълнението си обраха оваците на публиката. За по-ната-

Танцов ансамбъл „Пирин“ от Бърно

тъшното забавление и прекрасното настроение след официалната част се погрижи македонският оркестър „Александър“ от Виена. Осъществена беше и една прекрасна и забавна идея – фотобудка. Присъстващите имаха възможност да използват весели табелки и атрактивни парти аксесоари и да повдигнат настроението си, а същевременно и да запечатат моменти с нови и стари приятели.

Този ден ще остане завинаги в спомените ми, защото осъзнах, че където и

да отиде човек, винаги има какво да покаже от своята същност и култура, че има с какво да се гордее. Пищността на нашите носии е като магнит за очите, а ритъмът на българския фолклор ме опиянява и ме кара да се чувствам като човек със собствена идентичност и култура, а не като „дърво без корен“. Семинарът ми подари прекрасен спомен, който ще ме топли, докато съм далеч от моята родина България.

Велизара Матова

Фолклорна магия в Бърно

Какво са два дни на място, на което не си бил досега, с хора, които досега не си познавал? Надали има думи, с които могат да се опишат изживените емоции при престоя ни в Бърно. Да започнем с пътуването – вълнение, очакване, умора, радост, смях... всичко в едно и накуп. В Бърно ни посреща Петко – симпатично, младо момче с широка усмивка, което правеше всичко възможно, за да се почувстваме комфортно и удобно. Голямо беше вълнението от предстоящото участие, толкова важно за нас като група. Прекрасните домакини от ансамбъл „Пирин“ бяха организирали всичко до най-малките детайли! Сценична треска, танц,

усмивки, еуфория, дали сме оставили всичко от себе си на тази сцена! Следва вечер на огромно забавление, танци, наздравници до малките часове на нощта. Няма сън, няма умора, само адреналин, който те държи и те кара да искаш това усещане да не свършва. Магия!

На следващия ден, отпочинали и с нови сили, се впускаме в опознаване на този прекрасен чешки град. Впечатляваща архитектура, интересна история, много чешка бира и вкусна храна, споделена с приятели. Какво повече можехме да си пожелаем! И всичко това – породено от обичта ни към българския фолклор, който ни сближава и обединява като нация, независимо къде се намираме. На вас, скъпи приятели от ансамбъл „Пирин“ – Бърно, пожелаваме здраве! Продължавайте да разпространявате и прославяте нашата фолклорна магия! Бъдете! До нови срещи!

Симона Огнянова
„Самодейци“, Гилфорд

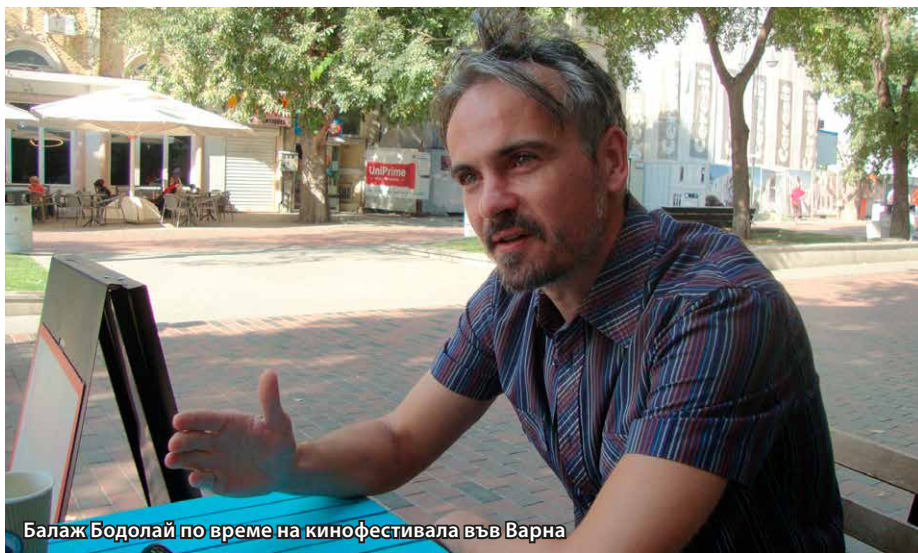

Хоро се вие, изжива

Зрителят да стане част от историята

30-ти международен филмов фестивал „Любовта е лудост“

Ако любовта е лудост, ние, зрителите, с радост полудяваме заедно с героите от филмите на еднотенния 30-ти филмов фестивал във Варна. Международното жури награди със „Златната Афродита“ японския филм „Игра на съдбата и въображението“ на режисьора Рюсуке Хамагучи. Награда за най-добър режисьор получи Неджеп Каган Оздемир от Турция за дебютния си филм „Чисто бяло“, а за най-добра мъжка роля – Мерт Фират („Чисто бяло“).

Снимка: Наталия Бояджиева

Балаж Бодолай по време на кинофестивала във Варна

Моето внимание привлече унгарският филм „Доколкото ми е известно“ с режисьори и сценаристи Нандор Лъоринс и Балинт Над. Филмът получи специалната награда на журито „за великолепно отразяване на съвременното общество и за обрисването на проблеми, които повдигат важни въпроси за феминизма, вината, истината и невъзможността да общуваме с най-близките си“. „Доколкото ми е известно“ спечели и наградата на Съюза на българските филмови дейци.

По време на фестивала имах удоволствието да разговарям с изпълнителя на главната роля Балаж Бодолай. Наградите още не бяха известни, но предчувствах, че филмът ще впечатли журито и публиката.

Балаж Бодолай е роден в Търгу Муреш в Трансилвания, където завършва театралното училище. Живее в Клуж и е актьор в Унгарския театър в града. Във филма „Доколкото ми е известно“ се разказва семейна история, предадена от гледна точка на съпруга. За театралния актьор това е първото участие в киното.

Поздравления за завладяващата

роля, г-н Бодолай! Кое според Вас е най-важното за един актьор?

Концентрацията, вниманието са най-важните неща. Разбира се, театърът и киното са много различни. Има и още много неща – подготовката, репетициите, да се фокусираш върху партньора си...

Важно ли е за актьора да съхранява професионалния си рефлекс, да бъде готов за всеки нов образ?

Това дори не е избор. Ти автоматично започваш да работиш вътрешно, търсиш образа. С други думи, когато отивам към театъра, за да работя с режисьора, очаквам той да е много ясен, експресивен, със своя мярка, с която търси силна форма и избира какво да бъде съдържанието на тази форма. Отговорът на Вашия въпрос е: не мисля, че е избор, случва се автоматично.

Как Вие помагате за културното развитие на унгарците, като работите в Румъния?

Има много унгарски общности в Трансилвания. Унгарският театър има дълга история в тази провинция, и по-специално в Клуж, където живея.

Есента започва 230-ият му сезон – това е най-старата унгарска трупа. Театърът укрепва своята специфична естетика, която се ражда в пресечната точка на унгарската театрална традиция и румънската режисьорска школа. Играем на унгарски и същевременно текат субтитри на английски и на румънски.

Къде сте завършили актьорско майсторство? Има ли такава традиция в семейството Ви?

Аз учих в Унгарското театрално училище в Румъния при великия унгарски актьор Луис Килоранти, който беше вече доста възрастен. Известен е в театъра, участва и в киното. Но не мисля, че е познат тук. Семейството ми не е свързано с изкуството. Моят избор беше тежък удар за родителите ми, особено за майка ми. Тя е журналистка и искаше да имам по-престижна и уважавана професия. Но сега всеки път, когато имам премиера в театъра, родителите ми пътуват, за да ме видят в представлението.

Страхувате ли се от провал?

Да, разбира се, че се страхувам. Понякога аз побеждавам в битката. Но има моменти, когато съм изпълнен с мисли като: не би трябвало да съм тук; хората ще видят, че не съм за тук, че съм измамник, шарлатанин, самозванец... Но актьорът няма избор – трябва да се научи да се бори с това чувство, да става все по-добър...

Славата важна ли е за Вас?

Не знам, аз не съм известен. Когато излизам на улицата, никой не идва при мен за автограф. Но това не ми е грижа, не мисля, че ми липсва и че бих искал да се прочуя. Радвам се на това, което правя в театъра. Имам желание да работя повече и в киното. И ако славата дойде, не мисля, че ще бягам от нея (*смее се*). Би било добре.

Балаж Бодолай в „Млади варвари“

Актьорът в театъра е по-свободен – той може да играе различно в различните спектакли, да внася промени в поведението на героя си. Заради тази свобода ли предпочитате работата в театъра?

Да, хубава е свободата в играта – това е най-добрият извор на радост. И този извор блика, струи и те хваща. И когато си заедно с партньора си, даже е по-добре. Така че аз се наслаждавам много на такива моменти; когато играя, настръхвам. Не мисля, че е въпрос на избор – аз не отхвърлям филмови предложения или възможности. Поне засега това не се случва. Няма да е честно, ако кажа: Не, моят избор е театърът. Истината е какво имам сега. Разбира се, аз се радвам много, но съм любопитен да участвам и във филми. Главната роля, която изиграх в „Доколкото ми е известно“, изискваше много работа и повече от месец снимки. Преди това си мислех, че киното и театърът не са толкова различни, но като актьор разбрах, че това не е вярно. Аз съм много любопитен за всяка възможност да изследвам това повече. Киното е също възможност за по-фундаментална трансформация. Може би в театъра репетираш пиесата все повече и повече с всеки изминал ден. Когато имаш участие в една пиеса тази вечер, в друга – утре и в трета в почивните дни, вършиш добра работа, доколкото можеш, но превъплъщаването си има лимит. Важна е радостта да играеш, да бъдеш на сцената, да си взаимодействаш с колегите, да забравиш за себе си. Но киното дава по-голяма възможност за

пълно превъплъщение и аз бих искал да участвам в повече филми.

Киното въздейства могъщо върху умовете на милиони зрители. В това ли е неговата сила?

Разбира се, това е неговата сила, но трябва да помним, че обикновено в Източна Европа филмът достига до няколко хиляди зрители, ако всичко върви добре. В Унгария казват, че ако филмът се гледа от десет хиляди души в кината, това е успех. Най-добрите филми могат да достигнат милиони зрители, но обикновено зрителите са много по-малко. Хубаво е, че филмът може да пътува свободно по кината в света, да вълнува много хора и да си взаимодейства с тях. Театърът ви дава друго – социално общуване, възможността да бъдеш всеки път различен...

Основната цел на Вашия филм е да постигне по най-директен художествен път внушението на литературния материал. Какво е то?

Внушението на филма според мен е, че без размисъл и усилия в работата няма възможност да се направи стъпка в живота. Човек не може да напредне, освен ако не подложи себе си на изпитание. Филмът е основно портрет на нефункционирането на взаимоотношенията между хора, които не са склонни да се подлагат на изпитание, на самопроверка. Те просто се придвижват и придвижват...

На пресконференцията казахте, че сте гневен на своя герой. Защо, какво не е наред с този човек?

Когато за първи път видях филма, бях бесен на моя герой. Не знам, мисля, че той е влязъл в една матрица, по някакъв начин сам е станал затворник. Когато осъзнаеш това, си казваш: „Горкият човек!“. Но след това виждаш, че настъпва критичната точка, и изкрещаваш: „Разбий тази стена, която сам си издигнал!“.

Филмът е създаден по действителен случай. Откъде сценаристите, които са и режисьори – Нандор Лъоринс и Балинт Над – са научили за него?

Те ми казаха, че нещо подобно се е случило в приятелския им кръг. И това ги е подтикнало да доразвият историята, за която им е разказал един приятел и в която непряко са били въввлечени. Започвайки да работят по този проект, те споделиха, че са били изненадани от откритието, че са чували за много подобни случаи на агресия срещу жените. Разбира се, не всички завършват така трагично, но дори и по-малки неща, повтаряни всеки ден, могат да причинят страдание. В процеса на работата режисьорите са направили проучване сред малтретирани жени от Асоциацията на жертвите в Унгария.

Филмът е сниман преди две години. Как се възприема от публиката?

Беше посрещнат много добре от критиката и публиката в Унгария. Получи отлични рецензии и беше поканен на много фестивали – например на Варненския, на Талинския, в Лондон. Той е в топ три на най-добрите унгарски филми за годината, в която излезе на екран. Но в същото време в кината няма огромна популярност, не се стекоха много хора да го видят. Бих казал, че качеството на филма се получи, но количеството зрители не е изобилно.

Да, филмът очаква публиката да мисли повече, отколкото при обичайните блокбастъри.

И аз мисля така. Той е от филмите, които се опитват да достигнат до зрителя, да го направят част от историята; да го накарат да премине през този процес на израстване; да се вживее напълно в перспективата на главния герой. Да вярва или да не вярва.

Наталия Бояджиева

Четиридесета „Златна роза“

Четиридесетият фестивал на българския игрален филм се проведе в последните септемврийски дни във Фестивалния и конгресен център във Варна. Журито за пълнометражни филми с председател Александър Донеv, киноисторик и продуцент, и членове: Ана Гъргич, кинокритик, Хърватия, Блерта Башоли, сценарист и режисьор от Косово; Илко Ганев, доктор по театрознание и Майа Виткова-Косев, сценарист и режисьор, присъди следните награди: Голямата награда „Златна роза“ – на филма „Майка“, сценарист и режисьор Зорница София. Специалната награда на журито е за „Пролетно равенство“ на Иван Павлов. Него награди и гилдия „Критика“. Наградата за операторско майсторство получи Крум Родригес за „Майка“. Дария Симеонова бе отличена с наградата за женска роля във филма „Майка“.

Но звездата на този фестивал определено беше Валери Йорданов, актьорът, с когото ви срещнахме във втори брой на списание „Българи“. Той се окичи с повечето награди за филма си „Шекспир като улично куче“, на който е сценарист и режисьор. Наградата за режисура и за сценарий, Наградата на град Варна, Наградата на Съюза на българските филмови дейци и Наградата на младежкото жури отидоха при него. Наградата за мъжка роля си поделиха актьорите в същия филм – Владислав Стоименов и Васил Илиев.

Същата вечер преди премиерата на „Шекспир като улично куче“ Валери Йорданов представи и дебютната си книга с разкази „Гризачи“ в книжарница „Сиела“ във Фестивалния комплекс. Един творец си тръгна щастлив от знаковия за него фестивал.

Йордан Ръсин и Боримир Илков

Филм, подминат от журито, впечатли силно публиката

Филмът „Анна“, игрален дебют на режисьора Боримир Илков – Боно, макар и подминат от журито, впечатли силно публиката. Сценаристите са четирима – Теодора Маркова, Невена Горанова, Георги Иванов и Теодора Дончева. В ролята на Анна е Радина Кърджилова. За да не пропусне шанса си за собствено дете, смелата, но самотна разследваща журналистка Анна решава да забременее от донор. Неочаквано работата ѝ я отвежда в непозната среда. След сериозен житейски обрат Анна взема най-трудното решение. Филм за измеренията на женската сила и изпитанията на съществуването в свят на насилие, болка и непознаване на другия. Той е плътен и жив – има и силен социален характер, защото засяга и борбата за оцеляване на ромската общност у нас. Продуцентката Павлина Желева разказа на пресконференцията за

пътя на филма. Две са линиите, които се преплитат – жена, която иска да даде живот, и ромската линия. Темата за майчинството минава през трите майки – на Анна, на изнасилвача и на ромската майка. Деян Донков е посьветвал Радина Кърджилова да приеме тази роля, въпреки че тя току-що била родила второто им дете. Актьорът, заедно с петмесечния им син, е бил на снимачната площадка всеки ден и е подкрепял съпругата си.

Как подбрахте актьорския състав на филма, как намерихте ромските актьори?

Радина Кърджилова и Валери Леков (ромски актьор) бяха избрани за филма от продуцента Павлина Желева. Аз по-скоро участвах в избирането на децата и на изпълнителите на епизодичните роли. Направихме широк кастинг за деца в циганската махала; видяхме всички деца. Иван Колев, който е кастинг-режисьорът, имаше

тази задача – да намери всички деца, които отговарят на нашите изисквания. Недка Йорданова заедно със сестра си Ира, както и Боби, момче от друго семейство, пак са от махалата.

Оптимист ли сте или песимист относно интегрирането на ромите в нашето общество, за което ни съветват непрекъснато от Запад?

Не бих казал, че съм достатъчно компетентен, за да говоря на такива теми. Мога да кажа за филма, че процесът, който минахме, и това, което искахме да покажем, са част от проблемите на социалния живот на нашето общество въобще, не конкретно на ромите. Непознаването на тяхната култура в лицето на главната героиня води до редица проблеми. Тя отива при тези хора с някаква поставена задача, която е съвсем ежедневна и новинарска, но всъщност попада сред истинската култура на ромите и сред неща, които недотам разбира. И това е причината Анна да вземе своите решения.

Каква съдба на филма очаквате – участия във фестивали, прием от публиката?

Очаквам разпространителят на филма да ми каже какво ще се случи с него. Нашето желание е да го видят повече хора от места, където няма официални кинозалони, така че може би ще има някакви алтернативни методи на разпространение.

Как се отнасяте към съвременните технологии – някои режисьори издигат в култ специалните ефекти... Специалните ефекти са начин на из-

Радина Кърджилова във филма „Анна“

образяване на неща, които не бихме могли да изобразим по стандартен начин. Така че аз ги възприемам и уважавам използването им. Естествено, преекспонирането им води до отдалечаване от нашата натура като хора. Аз бих ги използвал до някаква разумна степен. Във филма „Анна“ не сме използвали такива поради липсата на необходимост от тях.

Как подбрахте музиката, какво значение ѝ отдавате във филма?

Музиката е много важна част от аудио-визуалния проект. Много сме работили по създаването и избирането на музиката за този филм. Основният проблем беше, че, имайки толкова различни сюжетни линии, трябваше да намерим правилното звучене за всяка една от тях поотделно, но също и да се опитваме да пазим целостта на филма. Като синхрон – да има единно звучене и да няма резки граници между отделните линии. Във филма има много разнообразна музика, има песни, които са взети наготово. А Минко Ламбов е композиторът, който създаде оригинална музика. Емилиян Гацов – Елби има също участие с едно парче; от Врачанската опера взехме една ария; съществува и ромският елемент. Това беше предизвикателството пред нас – с много видове музика да постигнем общо звучене на филма.

Някои предричат апокалипсис на киното. Вие какво мислите – ще отмре ли това изкуство?

Надявам се, че не. Надявам се, че има нужда от такъв вид визуално изкуство. Дали ще се запази ходенето на кино като навик на хората, или по-скоро ще се разпространява по дигитален път...

Не знам, все повече тенденции има да се връщат аналоговите методи на правене на кино; връща се снимането на лента, така че не сме стигнали до този етап, в който киното да отмре.

Какво кино бихте искали да гледате?

За мен е важно киното, което правим и което гледаме, да има връзка с нашия живот – дали личен, дали социален, дали като преживявания – да се припознаваме в него. Предпочитам да се разпознавам във филмите, които гледам, в подобни ситуации на своите, и да се опитвам да преживявам, да си помагам по този начин.

Българската публика гледа ли родното кино?

Има едно известно отричане на българското кино. Според мен програмата на „Златна роза“ тази година доказва, че съществува качествено българско кино, гледаемо, достатъчно богато на идеи, за да бъде оценено от българския зритель. Надявам се, че хората ще започнат пак да гледат

българско кино.

Забелязвате ли някои нови тенденции в българското кино?

Имаше едно залитане в един момент към някакви западни теми, екшън истории, които са доста далеч от нашето ежедневие. Виждам тенденции за завръщане към нашите истински проблеми, с които се занимава киното. Надявам се, че промените са към добро.

Кой е следващият Ви проект?

Аз продължавам да работя като асистент-режисьор във филми. Но от няколко дена ми се върти една идея за сценарий – това е нова информация, няма да ви казвам точно каква е.

Какво бихте пожелали на младите творци?

На младите творци бих пожелал да не се отказват, да работят, да не се ограничават; ако имат финансови затруднения, да намерят начини да ги решават разумно, да не спират процеса заради това. Пожелавам им мир, защото без мир няма как изкуството да се развива. Да са здрави!

Наталия Бояджиева

Боримир Илков – Боно (1977 г.) е завършил специалностите „Артистичен дизайн“ и „Сценография и медии“ в Нов български университет. От 2003 г. работи в киното като асистент-режисьор, сценограф и режисьор на няколко късометражни филма. Режисира осем епизода от сериала на Нова телевизия „Ние, нашите и вашите“. „Анна“ е игралният му дебют.

Недка Йорданова и Радина Кърджилова

„Златният делфин“

Най-старият фестивал за куклено изкуство в България отново вдигна завеса, след две години отлагане, заради ковид пандемията. Домакин на XVIII международен куклен фестивал „Златният делфин“ беше Държавен куклен театър – Варна, който тази година празнува 70-годишен юбилей.

Снимка: архив на МКФ „Златният делфин“

Наградените участници на фестивала „Златният делфин“

От първи до седми октомври се насладихме на осем български и шест чуждестранни спектакъла. Гостуващите театрални трупи са от Италия, Тайван, Южна Корея, Турция, Казахстан и ЮАР. Международно жури присъди Голямата награда (спектакъл за деца) на спектакъла „Алиса в Огледалния свят“ – мюзикъл по романа на Луис Карол на Държавен куклен театър – Варна, както и Голямата награда (спектакъл за възрастни) на спектакъла „Ромео и Жулиета“ от Уилям Шекспир на Държавен куклен театър Алмати, Казахстан.

Всичко за кукления театър научих в Пражката академия

По време на XVIII международен куклен фестивал „Златният делфин“ се срещнах и разговарях в Музея на куклите във Варна с проф. Майа Петрова – сценограф и член на журито. Куклите ѝ от пиесите „Буратино“ и „Както казват французите“ красят музея и напомнят за старите знакови постановки.

Нека да започнем от куклите, които сте създали за Варненския куклен театър и които сега са ценен експонат в Музея. Какви спомени Ви навяват?

Първо трябва да започна с това, че аз много обичам Варненския куклен театър. Тук си направих дипломната работа с моите професори от Чехия. Дипломирах се с постановка, дело на режисьорката Евдалина Сара-

джалиева, която също е завършила Театралната академия в Прага, така че бяхме две чешки възпитанички. Още първата ми работа, за която получих втора награда по сценография, беше с Варненския куклен театър.

Имали сте щастливо детство, свързано с изкуството. Как то определя житейския Ви път? Разкажете за Вашите родители.

Баща ми Александър Петров е също художник. Майка ми се занимаваше с куклен театър за предучилищна възраст – преподаваше това. Тя завърши задочно в Чехия Театралната академия в Прага, която по-късно завърших и аз. От малка ме водеха на театър и на опера. С родителите си посещавах много изложби, които се откриваха в различни български градове. Не мога да кажа, че съм искала да уча точно сценография, защото завърших Художествената гимназия. Но изкуството винаги е присъствало в живота ми.

Вие следвате пет години в Прага. Какво Ви даде чешкото художествено образование?

Аз завърших сценография за куклен театър в Театралната академия в Прага. Когато пристигнах от България, се справях без проблеми с живописа, защото рисувах добре. Но всичко за кукления театър научих в Пражката академия. Имах прекрасни преподаватели. Започнах при проф. Рихард Ландер – известен сценограф и педа-

гог; след това продължих при доцент Вацлав Кабърт, при когото и завърших. А доцент Вацлав Хавлик пък ме научи на технологията. Той казваше, че съм пристигнала не с две леви ръце, а без ръце, защото от техника нищо не разбирах. Но понеже имах голямо желание, научих много. Това, което знам, го научих в Чехия. Аз години наред следя чешките фестивали и постановките; редовно ходя в Чехия и се интересувам какво става там.

След като се завръщате в България, започвате веднага работа като преподавател.

Не беше планирано веднага да започна да работя във ВИТИЗ. Йордан Тодоров, тогава директор на Варненския куклен театър, ми предложи да започна работа като сценограф и аз приех. По същото време проф. Атанас Илков и проф. Николина Георгиева ми предложиха работа във ВИТИЗ, защото съм първата, която е завършила цялостно професионално обучение. Започнах да нося две дини под една мишница – сценограф и преподавател, което хич не беше лесно. В началото имах много постановки в провинцията – вечно пътувах с нощните влакове... Преподавах и на актьорите, и на режисьорите, а през 1992 г. създадохме и специалността „Сценография за куклен театър“. За съжаление, преди три години я закриха, защото няма кандидати. Съществува 27 години...

Фестивалите в Чехия и в Полша са ново училище за Вас. Какво е тяхното влияние върху изкуството Ви?

Влиянието на чешката школа е много силно, защото там се срещнах с друг вид изкуство и попаднах в един бурен творчески период на чешкия куклен театър. Карахме практики в различни куклени театри, присъствахме на изработването на куклите и декорите, на репетициите. Винаги гледам и нашите студенти да могат да се включат – с изложби, с присъствие, с така наречените творчески практики. Много важно е да си в кухнята на театъра.

Когато се говори за куклен театър, по-рядко става дума за работата на художниците. Как оценявате сценографията на участниците във фестивала и коя е най-впечатляващата за Вас?

Наистина за сценографите се говори по-малко – тяхната работа личи, когато излезе на сцената. Иначе другото никой не го интересува – мъките в ателието, безсънните нощи, защото ние всички се включваме по някакъв начин, по-малко или повече, в изработката на нещата, които сме проектирали, и това е къртовски труд. За съжаление, няма достатъчно подготвени изпълнителски кадри в кукления театър. Доста сложна е реализацията. Много съм впечатлена от костюмите на „Алиса в Огледалния свят“, защото точно мога да преценя и сложността, и обема, и всичко за реализацията на тази постановка. Естествено, че и други неща има, които ми харесаха като визия – „Джак и бобеното стъбло“, „Пиноккио“. В повечето представления има хубави постижения.

Откъде тръгвате в работата си по една куклена пиеса и как работите с режисьора?

Това е много различно – винаги има някаква провокация. Може да няма нищо общо с пиесата, може да е някаква снимка. И с всеки режисьор е различно, не може да се каже, че има някакъв модел за работа с режисьора. Удоволствието е, когато почнеш работата и тя е като един разкошен тенис мач. Непрекъснато топката е ту в единия, ту в другия, вървим заедно към една цел.

Останали ли са нереализирани проекти в чекмеджето?

Доста, за съжаление. За едни причината е била в театъра, включително

Проф. Майа Петрова

и тук, във Варна, имам една огромна постановка – „Вълшебната лампа на Аладин“. Толкова много рисуване и чертане, проби направихме, и накрая не се реализира. Случва се.

Как работихте в Афганистан?

Трудно, заради страната, в която бях. И с радост, защото човек не може да не се възхищава на тези хора, които искат да научат нещо, да направят куклен театър и да радват децата. А не е лесно в такава страна, аз им се възхищавах. Аз бях по време на някакво примирие, това беше преди повече от тридесет години.

Актьорите, виждам, потеглят веднага след спектакъла си по време на фестивала. Няма ли го любопитството към изкуството на колегите?

Има го. Преди години бяха тук от началото до края на фестивала. Сега театрите нямат пари, за съжаление. По-рано се правеха дискусии по постановките и това бе школа за младите актьори. И самото присъствие е важно – да си свериш часовника с другите театри и страни.

Как ще коментирате тенденциите в развитието на кукленото изкуство и темите, които вълнуват младите режисьори?

Темите се променят с годините, което е нормално. И младежта се променя. Мисля, че сега навлизат по-философски теми. Не мога да кажа, че всички се реализират успешно, защото може би и самите млади хора не са достатъчно узрели, за да развият даден проблем. Но едни са вечните теми – за любовта и за приятелството.

На този фестивал виждаме представители на европейското и на азиатското изкуство. Какво е характерно за азиатското изкуство?

Много са различни. Аз правих три-

четири постановки в Токио, в театър „Пук“. Ние даже не осъзнаваме колко големи са разликите в традициите. На нас са ни любопитни техните неща, може би някои не ги разбираме, естествено! Други светове сме. Макар че днес и те правят и класически приказки, и съвременни пиеси, но просто са различни като усещане. Тук видяхме „Ромео и Жулиета“ на Казахстан, турски спектакъл, който беше много любопитен, пиеса от ЮАР – светове, до чието изкуство се докосваме чрез фестивала.

На мен ми беше трудно да възприема казахстанския спектакъл заради липсата на превод. Публиката също беше затруднена.

Все пак това е „Ромео и Жулиета“. Турското представление ни беше по-трудно, защото това са техни легенди, за които не знаем нищо. Не знам дали ако имаше превод, щеше да промени чак толкова много с нещо възприемането на спектакъла, говоря за „Ромео и Жулиета“. Аз пътувам много и по фестивали гледам спектакли на какви ли не езици – като е хубав спектакълът, то се разбира.

Какво липсва на фестивала според Вас? Какви препоръки ще направите за организацията му след три години?

Е, какво липсва – пари! Сега тече ремонт на филиала (втора година – б.а.) и всъщност едни много хубави спектакли, които бяха селектирани, не можах да дойдат, защото няма достатъчно голяма сцена. Бих желала да се построят нови зали, да има повече пространство за игра за различните видове театър, защото много стойностни представления не успяха да дойдат не защото не искаха, а защото нямаше как да се построят.

Наталия Бояджиева

Майа Петрова е родена през май 1950 г. в София. Тя е сценограф за куклен театър – един от ярките представители на професионалния куклен театър в България. Завършва „Куклена сценография и технология на кукления театър“ в ДАМУ, Прага през 1975 г. Същата година започва да преподава във ВИТИЗ „Кръстьо Сарафов“ „Технология на кукления театър“ и „Художествено оформление на кукления спектакъл“. Нейни възпитаници са едни от най-интересните млади представители в кукления театър – Мариета Голомехова, Рин Ямамура, Марина Янева... Проф. Майа Петрова е осъществила сценографските решения на десетки спектакли у нас и в чужбина. Носител е на редица награди за сценография от фестивали и национални прегледи.

Фотографска изложба „ЖАРТА“

Фотографският проект „ЖАРТА“ на Сдружение за изкуство и култура „Блок 14“ е част от съпътстващата програма на Международния театрален фестивал „Варненско лято“. Кадрите са заснети от Асен Николов и Мартин Попов в Държавна опера Русе след изпепеляващия пожар преди две години. Когато домът на изкуството е разрушен, къде отива артистът? Връща се отново на сцената – осиротялото му гнездо. Къде се ражда изкуството и могат ли пламъците да го изпепелят? Изложбата „ЖАРТА“ беше разположена във фойетата на Драматичен театър „Стоян Бъчваров“ по време на фестивала. Драматичните фотоси посрещаха публиката с угнетяващата власт на унищожението и възраждащата сила на вечната красота. Балерини и актьори са заснети на овъглената сцена като участници в представление и този контраст е силно въздействащ. Истинната енергия прониква директно в сърцето на другия. Изложбата е била представена първо в Русе, на открито – на

Асен Николов

площад „Свобода“, пред Паметника на свободата.

Сдружение за изкуство и култура „Блок 14“ е взело участие в българската делегация от занаятчии и артисти на мисия в Баку, Азербайджан от 4 до 8 август тази година. Негов представител е фотографът Асен Николов, който сподели, че това приключение е било прекрасна възможност да сподели опит, да размени идеи и да намери нови приятели. На българските щандове са предста-

вени както традиционни занаяти и ръчно произведени изделия, така и работата на артисти от областта на сценичните изкуства, фотографията и изобразителното изкуство. Организатор е Търговско-промишлената палата Пловдив.

В центъра на Русе тупти едно сърце на изкуството

Асен Николов е единият от двамата фотографи, създатели на фотографския проект „ЖАРТА“. С него разговарям за проектите на Сдружението за изкуство и култура „Блок 14“.

Г-н Николов, Вие сте създател на „Блок 14“. Разкажете повече за създаването на Сдружението.

Тази идея е стара. Възникна между мен и двете ми сестри. Голямата ми сестра Андрияна Николова е оперна певица в Държавна опера Русе, а по-малката ми сестра Евгения Явашева е актриса в Драматичния театър „Сава Огнянов“. Аз съм най-малкият – свиря на бас китара, пея, имам две групи и съм фотограф. Решихме да обединим нашите изкуства под една шапка, а не да са разпръснати в пространството. Тримата решихме да създадем Сдружение за изкуство и култура „Блок 14“ – това е нашият блок, в който отраснахме и който беше нашата първа сцена пред родители, съседи и приятели. Мечтата ни беше да имаме свое място, център за тези събития с малка сцена, ателиета и Работилничка за театър „Мармалад“, в която вече няколко години учим децата на актьорско майсторство. Дълго време си търсихме място, което е много трудно, защото ние реално не изкарваме

На овъглената сцена на Русенската опера

пари; всичките ни хонорари са от дарения. Община Русе ни предостави една знакова къща, която е строена за сина на революционера Панайот Хитов. Тя беше необитаема от седем години и стоеше заключена. Наемът е поносим, но се наложи да направим голям ремонт с наши средства и с помощта на приятели. За две седмици го завършихме, защото вече бяхме обявили първото събитие в нея. От края на миналата година този център функционира с месечна програма, има ни и в афиша на Общината за културни събития. Реализираме и театрално представление – „Сезонът на кукувиците“ по текст на Елин Рахнев, което е продуцирано от нас. Спечелихме още един проект за следващ спектакъл, който ще се играе първо в Къщата, а след това ще гостува и навън. Готвим и трета фотографска изложба – „Напред в миналото“ през август. Поканихме и театър „Сфумато“ с моноспектакъл.

Как уговорихте актьорите да позират за изложба „ЖАРТА“?

Ние познаваме добре всеки един от артистите и те всички се съгласиха да позират. Този проблем е минал през главите им, те са преживели ужаса от разрушения храм на изкуството. Операта все още не е възстановена.

Наталия Бояджиева

Мартин Попов

Книгите запазват ролята си в дигиталния свят

Трудно ще намерят заместител в лицето на аудионосителите и електронните книги

Книгите от хартия се справят повече от добре в дигиталната ера според всички специалисти в сферата на печатните издания. Същото едва ли може да се каже например за медийния пазар, чието съдържание вече е доста постно, що се отнася до реални издания от хартия. При книгите обаче се забелязва точно обратният ефект – те утвърдиха позициите си през последните години, като парадоксално за това им помогна и пандемията. *Ковид*-времената се оказаха благодатни за четене, което позволи на книгите да възвърнат статута си на предпочитан източник – дори и от страна на по-младите поколения.

Онова, което прави бъдещето им несигурно, касае по-скоро цялата икономика. Издателствата трябва да се справят във времена на силна конкуренция и поскъпващи ресурси. **Цените на печат и хартия се увеличиха изразително** още в края на интензивния ковид-период, а за зла беда после дойде и руската агресия в Украйна.

Въпреки това книгата от хартия и печатни букви се радва на стабилен интерес, който – ако не друго, може да има и чисто психологическо обяснение. Сигурно се досещате какво е то – съдържа се в **миризмата на хартията, шумоленето на страниците**. Това е само малка част от атмосферата, която създават книгите и която е способна да омагьоса дори онези, които четат по-рядко. Колкото и практични да са четците – и колкото и тренди да изглежда слушането на любими гласове, които изчитат за нас хубава книга, старото класическо издание все още е за предпочитане.

Отпечатаната книга увеличава речниковия запас

По традиция, това е едно от най-често цитираните качества на класическата книга. Винаги се прилага и някакъв източник, който потвърждава факта – в случая това може да е студията на университета в *Бъркли*, Калифорния. Според нея **четенето увеличава речниковия запас поне с 50% повече, отколкото гледането на телевизия** или „разходките“ из

Книгите са полезни по много начини

интернет. Проучването е на база на резултатите на студенти в тестове за интелигентност. Изследването води и до още един важен извод – информацията, която получаваме от електронен екран, намалява способностите ни да възприемем нещо ново с цели 20, а в някои случаи и с 30%.

Хартиената книга е импулс за мозъка

Редовното четене е като добра тренировка за мозъка – той свиква да работи, а по този начин се снижава и ефектът от преумората му, която неминуемо идва в един етап от живота. **Четенето е чудесна практика например при професионално прегаряне**. Списание *Neurology* описва как четенето спомага мозъкът да поддържа функцията си да помни, а в същото време се забавя и процесът на стареене. И пак натъртваме, че е важен контактът с книга от хартия, за да се задейства всичко това. В интернет всъщност наблюдаваме претоварване на сивото ни вещество, умората там се превръща в апатичност към всичко ново. Доказателство са социалните мрежи.

Класическите издания развиват нашата емпатия

Популярно е напоследък да видим например момиче с пъстра торбичка от плат, което е прегърнало и книга. Това е илюстрация на процеса, който описва *Science*. **Развием ли любов**

към книгата – а това се случва най-често по отношение на книгата от хартия, всички ние започваме да си обясняваме по-добре света, в който живеем. А отключим ли загадката на душевните си състояния – толкова различни при всеки един от нас, ставаме по-приемащи, даряваме съчувствие и разбиране.

Книгите носят и концентрация

Учените твърдят, че самото разгръщане на хартиените страници ни помага да се концентрираме върху процеса на четене – нещо, което липсва при електронния двойник на книгата. Само по себе си пък **четенето в интернет е станало синоним на пилеене на време**, защото обикновено там влизаме за едно, а започваме да вършим съвсем друго... Това обяснява защо **четенето се препоръчва и срещу деменция и Алцхаймер** – способността да се концентрираме отдалечава такива състояния.

Хартиените издания могат да послужат за релакс

Изследователски тим от университета в *Съсекс* се занимава с този проблем и установява, че това е така, чрез научен метод. Изследването е от 2009 г. Става дума за това, че **хартиената книга помага да разсеем тревогите си** и по този начин ни успокоява. Тук роля играе и съдържанието, но и самият процес на разгръщане на страниците – една по една. Чудесното е, че нещо толкова простичко може да елиминира едно от чудовищата на епохата ни, *стреса*.

Логичният завършек – сънят

И тук има научно мнение, то е от аризонската Майо клиник. Ако превърнем четенето в ритуал вечер, това ще ни помогне да заспиваме редовно и бързо. Успокоявайки се, ще потъваме в сън – и постепенно самото хващане на книгата ще стане сигнал за мозъка, че идва време за почивка. Лесно може да установите работи ли методът... още тази вечер.

Научните факти събра и цитира
Красимир Проданов

Ангелски чисто

Постът е време за мир и любов

Има начин мислите ни да са добри, а постъпките – благородни

Рецептите със сигурност са повече от една, но това е моята, към която пристъпвам често – и всъщност винаги с радост... Знам, че това са дни, в които да опитам да пренарисувам собствените си хоризонти, при това по един тих и обърнат навътре начин. Чрез пости.

Рождественският пост трае 40 дни

Заема именно времето преди Рождество Христово. Започва на 15 ноември, като продължава до самата Коледа. Идеята е да се посветим на Бога по примера на Христос, такова поне е каноничното послание. Накратко, чрез лишение се покайваме за грешките и греховете си и се стараем да се обновим телесно и духовно. Разбира се, отношението към постите обикновено е много различно. Някой ще ви каже, че е важно какво излиза от устата, а не какво влиза в нея... Друг пък ще ви порицае, че всъщност вместо да постите истински, чревоугодниците, щом си готвите *киноа*, *елда* и други разхайтващи духа глезотии. Нормално е, защото един гледа посланието, съдържащо се в постите, като цяло, а друг се визира в буквата. Поне аз с времето си дадох сметка, че колкото и хубаво нещо да са критиките, много по-важно е друго... И то е човек да намери свое собствено отношение към този акт на смирение и вдъхновение едновременно.

Пости се всъщност през по-голямата част от годината

Обикновено се говори – пък и самите ние се съсредоточаваме, върху по-известните периоди. Говорим за Великия пост, който трае седем

седмици и е най-строг, или пък за Коледните пости. По популярност следва Петровият пост, който е от Петдесетница до Петровден, както и Богородичният в първата половина на август.

Ако добавим обаче едnodневните пости – те са в сряда и петък, както и такива заради важни празници в календара на християнина от рода на Кръстовден, излиза, че годишно се подлагаме на някакво лишение – дори и то да е символично, повече от 200 дни.

Постите като период на изстрадане

Можем да гледаме на тях именно така... Самото ограничение се изразява под формата на оскъдна храна и едно такова духовно самобичуване заради онова, което витае в ума ни. Ако следвате православния календар, ще се уверите, че той буквално

Простичката постна храна е и най-пълноценна

привиква тялото да се задоволява с все по-малко в дните на поста. Идеята е, че щом отучим физическата си обвивка да получава неограничено каквото и да е, мисълта ни ще се изчисти и ще се сдобие с по-духовно съдържание. Така ще можем да видим и себе си по-ясно – с всичките грешки, които допускаме на Земята, но и вечно стремящи се към свършеното.

Самата църква различава общо шест степени на постене

Най-леката позволява да приемаме всичко освен *месо* – а най-строгата е пълно въздържане от храна. По правило Великият пост е сред най-изискващите, установени от църквата. През всичките петдесетина дни се позволява на два пъти консумация

на риба, но ограничена е например мазнината. Великденският пост се нарича още Голяма четиридесетница, а Рождественският – преди Коледа, Малка четиридесетница. Всичко това обаче са някакви основи, върху които човек може да стъпи, а останалото наистина е въпрос на много вътрешен диалог и лична преценка. Плодовете, които може да съберем, са изключително лични, наши, затова е редно да следваме сигналите, които дава сърцето – така и пред нас се открива много повече, отколкото сме очаквали.

Хубаво е в поста да има наричане

То е нещо като цел – така знаем на какво посвещаваме дните от постите. Добре е и да си обещаем нещо, да дадем обет, а после да се стремим към спазването му. По правило първо започваме с малките неща – например да спрем да критикуваме шефа или пък да се държим добре със съседите, за да можем да си проправим път към големите, Божите. Най-добре се огледайте в собственото си сърце и вижте какво му тежи. После се запитайте може ли с доброволно лишение да го изцерите от тежките мисли и в него отново да се настани лекота и чистота.

Неяденето, неприемането на определена храна много хубаво се комбинира със *стихналост* – едно особено състояние, което означава да усмирим емоциите, които обикновено ни разкъсват. Ако си поставим например за цел да не реагираме на чуждите подмятания и да запазим мисълта си чиста, това вече е чудесно събъждане на целите на един пост.

Много помага и това да приготвяме храната си лично

По правило, каквото приемаме тези дни, е хубаво да е простичко и семпло. Има сила в самия акт, но когато изпълним сърцето си с благодарност. Много смирение иска например и това да приготвяме храна за други – например близки или роднини, които не постят. Такъв акт ти носи и възможност да им служиш, пък и напомня по красив начин колко е важно да уважаваш другите. Защото

осъждането, критикуването е голям проблем на нашата епоха, на всекидневните ни отношения. Правим го често и неволно, забравяйки, че и ние носим точно толкова нечистота в умовете си, колкото онези, които сме взели на прицел.

Постепенно постите извикват един вътрешен баланс

Хубавото е, че той открехва за нас прозореца към красотата на живота. Самият период на постене обикновено е свързан и с промени в природата наоколо – преди Рождество тя се изпълва с тайнственост, всичко сякаш заспива; преди Великден разцъфва; преди Петровден пък лятото

Постите ни носят и вътрешен баланс

се изпълва със сила. Сякаш светът покрай нас подсказва, че истинската храна е за сърцето. И тя е простица – хармония. Ето такава вътрешна красота идват да събудят постите! Разбира се, те са и време за самоусъвършенстване. За някои от постите през тази година например съм си наумил да прочета „Ана Каренина“ – книга, която може би неоправдано съм пренебрегвал през годините. Добре знаете, че неин автор е Лев Толстой. Макар и отлъчен от Руската православна църква, възгледите му са изключителни със своята религиозно-морална насоченост. Една от най-важните идеи от Новия завет според него е тази за ненасилствената съпротива – приема я между другото и Махатма Ганди, който сам казва, че цял живот не е открил път

за себе си към християнството. Но виждате, че душите общуват помежду си на едно друго, може да се каже Божествено ниво, и са по-свързани, отколкото отделните религии предполагат.

Точно „Ана Каренина“ пък е посветена на любовта, на онова, което разделя хората. Като се замислите, създали сме като цивилизация толкова много неща, които ни разделят – събитията в Украйна го доказват, а онова, което ни събира, е ясно поне от времето на Исус насам... И то е точно любовта.

Затова и постите са време човек да превъзмогне неприязънта, отчуждението

Ако можем да загърбим лоши отношения, това също е ангелско. Всъщност самото чувство да ни е ангелско е именно в усещането, че всичко в света ни е свързано – растителното царство, животинското и най-вече самите ние, хората.

Друг начин да израснем по време на постите е *личната молитва*. Когато приповтаряме нещо от молитвеника, често започваме да го правим механично. Ако обаче се помолим със свои думи, ще включим и сърцето – просто ще произнесем неговия чист копнеж. Може да е за здраве или пък – както изглежда, че ще е тази година – за мир.

А когато човек пости, е по-умерен после и в празнуването. Често прави впечатление необуздаността на

Великденският пост е най-строгият

тържествеността по време на такива светли празници – на моменти по Коледа изглежда все едно посрещаме Нова година. Недоумение будят например пиратките в полунощ преди светлия ден. По същия начин буди почуда и данданията, която се ражда покрай Благодатния огън – в предишни години за него се изпращаха дори самолети, движението му се про-

Ангелско е да постим, да се смиряваме

следяваше с репортажи по медиите едва ли не от Божията работилница, та до идването му у нас. Много често обаче и той се превръща в извор на спорни мисли – например с твърдението, което може да чуете често, че огънят е специално за православните. Сигурно ще има такива, на които ще им се прииска да поспорим, но идеята всъщност е друга... Ако имате в сърцето си чистота, едва ли ще я увеличи точно този огън. Защото всяко такова състояние на чиста любов и отдаденост се изгражда дълго, с много усилия, смиреност, благочестие. Важното е самите ние да сме огънят, който разнася любовта и мира. Като се замисля, това е хубава цел за Рождественските пости – да запалим свещичка в тъмните дни и да се замислим дали носим светлина на другите; как помагаме пътят им по Земята да е по-лек и изпълнен с щастие! Най-хубаво е да го правим, като сме радостни. А после тази радост да споделяме и с другите. Така и себе си, и тях ще издигнем. Постите са прекрасно време да се случи.

Пости през 2023 г.

Великденски пости – 27 февруари – 16 април

Петрови пости – 12 – 29 юни

Богородични пости – 1 – 15 август

Коледни пости – 15 ноември – 24 декември

Размисли на **Красимир Проданов**

Диана Чаушева – звездата на „Кончертино Прага 2022“

Талантливата цигуларка Диана Чаушева е лауреат на 56-ото издание на „Кончертино Прага“. Със своето брилянтно и харизматично изпълнение на цигулковия концерт на Макс Брух тя спечели сърцата на журито и на публиката в Прага. 14-годишната българка стана носител на 4 награди – нареди се на първо място в конкурса, спечели наградата на публиката и наградата за звукозапис в Чешкото радио, както и приза EMCY за млади изпълнители.

Младата цигуларка Диана Чаушева

Диана е родена в семейството на музикантите Вели и Величка Чаушеви. На 6-годишна възраст започва да свири на цигулка в Националното музикално училище „Любомир Пипков“ в София. „За развитието си като музикант дължа много на моята учителка по цигулка Благородна Тенева, която

е уникален човек. Тя ме подкрепя и ми дава много“, казва младата цигуларка. В богатата ѝ колекция освен многото награди за цигулка има и няколко спечелени награди и стипендии за пеене. Освен това Диана играе главна роля в детския ТВ филм „Моля те, Нептуне“ по БНТ.

„В нашия род аз съм вече пето поколение музикант. Родителите ми не държаха много вкъщи да има още един музикант, но ме подкрепят изцяло. На конкурса „Кончертино Прага“ се явих по тяхна инициатива. Той е един от най-старите и престижни конкурси. От 48-те участници журито избра само 4 финалисти. Преди конкурса в Прага се вълнувах много – бях виждала на снимки голямата красива зала в Рудолфинума и исках да свиря в нея. Не очаквах обаче, че ще получа толкова награди и бях силно изненадана“, споделя Диана.

Тя разказва и за концертите, които ѝ предстоят. На 2 декември свири в къща музей „Борис Христов“ в София на бутиков концерт. На своя рожден ден 10 декември ще изпълни заедно с Ирина Стоянова (зам.-директор на Софийското музикално училище), Евгени Ноев, солист от Софийски солисти, и Боряна Желева, ученичка от 12. клас, концерта на Вивалди за четири цигулки и оркестър в Художествената галерия под съпровода на Симфоничния оркестър на Музикалното училище. На празничния новогодишен концерт ще свири в НДК с Фестивалния симфоничен оркестър под палката на Емил Табаков, „Размишление“ от Масне. Диана много обича да изпълнява и камерна музика. Като повечето млади музиканти се учи на интерпретация от световноизвестни изпълнители. Нейни любими цигулари са Максим Венгеров, Давид Ойстрах, Йехуди Менухин, Хилъри Хан, Жанин Янсен, Юлия Фишер. От българските цигулари харесва най-много Веско Ешкенази и Светлин Русев. Сред любимите ѝ композитори са Чайковски, Шопен, Моцарт, Вивалди,

Бах, Сарасате, Рахманинов, Шостакович. А какви са бъдещите ѝ планове и къде иска да следва? „Искам да живея и да уча в Швейцария“ – споделя тя. За да се усъвършенства, Диана Чаушева посещава майсторски класове на редица известни цигулари и педагози: Стефан Тарара, проф. Борис Гарлицки, проф. Леонид Кербел, проф. Дора Шварцберг, проф. Михаел Фришеншлагер, Юлиус Хорват, Марио Хосен, Мила Георгиева, Мони Симеонов и др. Вече е свирила с български, чешки, италиански и унгарски оркестри.

На въпроса ми как се справя с цигулката – този може би най-труден музикален инструмент – и дали ѝ остава време за почивка отговаря: „Нямам време за почивка. Но не бих казала, че цигулката е най-трудният инструмент. Особено, когато човек се научи да свири добре на нея“.

„Кончертино Прага“

Международният радиоконкурс Concertino Praga е създаден през 1966 г. в Прага и е известен конкурс за млади музиканти до 16-годишна възраст. Организира се от Чешкото радио и Академията за класическа музика. Тазгодишното 56-то издание се проведе в два тура. В първия кръг журито прослуша анонимните записи на деца от 20 държави и определи 4 изпълнители, които да продължат на финала: пианиста Николай Бирюков (Русия), цигуларката Диана Чаушева (България), виолончелистката Полина Тхай (Русия) и пианиста Виктор Вичев (България). Във връзка с войната в Украйна по решение на чешкото правителство е спряно издаването на визи на гражданите от Руската федерация. По тази причина двамата класирали се руски музиканти не могат да участват във втория, финален кръг на „Кончертино Прага“. Затова са допуснати следващите в класацията изпълнители – тромпетистът Филип Ломбарди (Италия) и цигуларят Рихард Колерт (Чехия).

На 16 септември в Дворжаквата зала на Рудолфинума се състоя вторият финален кръг, който беше в рамките на фестивала „Дворжакова Прага“. Под съпровода на оркестъра на Чешкото радио с диригент Роберт Индра младите музиканти изпълниха известни концерти. Деветчленно жури с председател Павел Гилилов класира на първо място 14-годишната Диана Чаушева, която изпълни Концерт за цигулка и оркестър сол минор от Макс Брух. Благодарение на Karel Komárek Family Foundation Диана Чаушева получи стипендия от 5000 евро. Талантливата българска цигуларка спечели също така наградата на публиката и парична награда в размер на 500 евро. На второ място се класира Филипо Ломбарди, който спечели 2500 евро, на трето – Рихард Колерт, който получи 1700 евро, и на четвърто – Виктор Вичев. Българският пианист получи паричната награда от 700 евро, която му бе осигурена от издателството Bärenreiter Praha. Четиримата наградени участници изнесоха концерти в Чешки Крумлов, Бехини, Тршебон и Индржихув Храдец от 19 до 23 септември. Диана Чаушева ще има също така възможност да направи професионален запис в студиото на Чешкото радио.

Изгряваща звезда на цигулковия небосклон

Това ефирно петнадесетгодишно българско момиче (когато се явява на конкурса Диана е на 14 г. – бел. ред.), все още излъчващо детска лъчезарност, притежава техниката и звукоизвличането на зрял солист, както и неговата музикална чувствителност. Считам избора ѝ на концерта на Брух за брилянтен драматургичен ход. Двухвучията, акордите, пасажите и другите технически клопки, които концертът на Брух (от 1866 г.) поднася на солиста, тя овладя съвсем естествено, и при това придаде на творбата възторжено звучене. С наградата си от „Кончертино Прага“ Диана Чаушева разшири още повече богатата си колекция от отличия от международни конкурси и може да се каже, че е изгряваща звезда на цигулковия небосклон (проф. Иржи Бездек).

Мария Захариева

Музиката ѝ носи щастие

Диана Чаушева е родена на 10.12.2007 г. На 6-годишна възраст започва да учи цигулка в класа на благородна Танева в НМУ „Любомир Пипков“ в столицата. Сред многото награди, които получава през последните години, е и първата награда от Международния конкурс Vienna International Arts Festival, Виена, Австрия (2019 г.). През 2020 г. Диана Чаушева печели първа награда от Music Competition Opus Artis, Париж, Франция и специалната и абсолютна награда с максимален брой точки (100) от VIII International competition „Ohrid te sakam“ – Македония. Богата на награди е и 2021 г. През нея талантливата българка получава четвърта награда от Международния цигулков конкурс Piccolo Violino Magico, Италия; втора награда от Международния цигулков конкурс „The colors of music“, Латвия; втора награда от Международния конкурс OPUS 2021, Краков, Полша; трета награда от Международния конкурс за млади цигулари „Leonid Kogan“, Брюксел, Белгия; първа награда от Международния цигулков конкурс „Young Paganini“, Легница, Полша. Изключително успешна за младата цигуларка е 2022 г. Тя печели първа награда във втора възрастова група и Голямата награда на Националния конкурс „Кантус фирмус“; трета награда и стипендия на Министерството на културата от Международния конкурс за камерни ансамбли и индивидуални изпълнители „Проф. Асен Диамандиев“ – Боровец; трета награда от Ilona Feher International Violin Competition, Будапеща, Унгария; първа награда, награда на Чешкото радио, награда на ЕМСУ и награда на публиката от „Кончертино Прага“, Чехия. Стипендиант на фондация „Йордан Камджалов“.

Живописни диалози

Българският културен институт в Прага иницира и откри на 5 октомври в галерията си на улица „Климентска“ № 6 изложбата „Диалози“, която представя творчеството на двама професори по живопис и утвърдени български художници – Васил Вълев и неговата дъщеря Бисера Вълева. Експозицията е част от проект „ARTелие“, реализиран от катедра „Визуални изкуства“ към Софийския университет с финансовата подкрепа на „Фонд научни изследвания“ към Алма Матер.

Итка Троянова, Анелия Николаева, Бисера Вълева и Володя Гоцев на откриването на изложбата

Изкуствоведът и куратор на експозицията Анелия Николаева запозна присъстващите със спецификата на творческия натюрел на двамата живописци. Тя определи изложбата като културен диалог между баща и дъщеря. „Васил Вълев влиза в историята на българската живопис най-вече с акварелите си. За него акварелната техника е толкова важна, колкото е важна за други художници техниката с маслени бои. Неслучайно Вълев е инициатор на провеждания в Търговище Международен акварелен пленер“. Николаева подчерта, че творчество му остава в рамките на фигуралната живопис. Изложените акварели са от 70-те и 80-те г. на 20. век. Художникът рисува основно пейзажи и натюрморти; изобразява българското село, природата, хората. Дъщеря му Бисера Вълева е от друго поколение художници и композициите ѝ са значително по-абстрактни. „И двамата използват акварела, но по различен начин“, каза Анелия Николаева и подчерта, че Бисера Вълева изразява с помощта на четката най-вече своите вътрешни състояния, тревоги и възторзи. „Художничката

се оттласква от конкретния мотив и преминава през призмата на вътрешните катаклизми. Пресъздава цветни емоции, поетични състояния, преживявания“. Проф. Вълева обича да пътува и в картините ѝ „избликват“ форми и емоции, които са отражения на посещенията ѝ в различни държа-

ви. Нейните картини в експозицията са рисувани в периода от 2011 г. досега.

Докато живописните визии на Васил Вълев преминават през конкретния пейзажен мотив и са в среден формат, то тези на дъщеря му са своеобразни поетични преживявания, изразени в по-мащабни форми. Експозицията „Диалози“ освен акварели съдържа и картини, рисувани с маслени бои.

По време на вернисажа в Прага Бисера Вълева сподели за списание „Българи“, че носи кръста на дете на известни родители. „Задочните диалози между мен и баща ми обаче продължават. И макар че той вече не е на този свят от 2021 г., нашият диалог не прекъсва.“

„Това е третата изложба диалог с баща ми. Първата беше наречена „Разговори“ и се проведе през 2019 г. в галерията на Регионална библиотека „Петър Стъпов“ в Търговище. И това не е случайно. Баща ми основава Художествената галерия в града, има много ученици и студенти там и развива една истинска възрожден-

Моменти от изложбата „Диалози“

ска дейност. Аз самата съм родена и израснала в Търговище. И с радост се връщам с картините си в този град. Експозицията съдържа акварели и малки маслени картини, които са дифузни и лични – отразяват моето отношение и душевно състояние“. За Бисера Вълева Търговище е хубава емоция и детска идилгия. По същия начин баща ѝ възприема родното си село Сигмен, за което бленува цял живот. Изписва и параклис в него. „Всъщност бленуваше

за една приказка, която отдавна е отминала“ – каза художничката. Тя говори с несекваща любов и с респект за баща си, с носталгия си спомня за общите им изложби, разказва как той е посещавал всички нови експозиции в София. „Вторият наш диалог беше през 2021 г. в галерия „Арте“ в София – малко преди баща ми да почине – и се наричаше „Фамилия Вълеви“. Третият диалог с баща ми е в Прага, за съжаление е вече задочен разговор. Изложбата „Диалози“ даде възмож-

ност на любителите на живописата в чешката столица да се докоснат до красивия живописен свят на двама стойностни български творци от различни поколения, с различен творчески почерк и светоусещане, но същевременно много близки духовно. Тя носеше и едни важно послание – творческите диалози между хората могат да продължават във времето, дори и като задочни.

Мария Захариева

Васил Вълев (1934 – 2021) е роден в с. Сигмен, Карнобатска община. Завършва „Декоративно-монументална живопис“ в НХА при проф. Георги Богданов през 1959 г. От 1964 г. участва редовно в художествения живот в страната, както и в представителни български изложби в чужбина. Инициатор и организатор е на първия международен пленер по акварел „Никола Маринов“ в Търговище през 1977 г. и съорганизатор на различни национални акварелни изложби. Преподавател е в Художествената гимназия (НУИИ „Илия Петров“) в периода 1967 – 1972 г. Професор е по рисуване в НХА от 1990 г., където е преподавател дълги години. Преподава също така в НБУ, Варненски свободен университет, Свободна академия „Жул Паскин“.

Васил Вълев, Вечерно, гваш, 1978 г.

Организира е множество самостоятелни изложби в България, а също така в Багдад (Ирак) и Богота (Колумбия). Специализира в Сите дез Ар – Париж през 1985 г. Негови работи притежават НХГ, СГХГ, други галерии в страната, а също така частни колекции у нас и в

чужбина – Виетнам, Германия, Русия, САЩ, Северна Македония, Словения, Сърбия, Турция, Финландия, Франция, Хърватия и др. Има редица самостоятелни изложби. Носител е на много награди и дипломи от изложби и конкурси. Почетен гражданин на Търговище.

Бисера Вълева завършва специалност „Стенопис“ при проф. Мито Гановски, НХА, София (1989 г.). От 1994 г. работи в СУ „Св. Климент Охридски“ в катедра „Визуални изкуства“. От 1997 г. е хоноруван преподавател по дисциплината „Живопис“ в НХА по специалностите „Графика“ и „Книга, илюстрация и печатна графика“. От 2005 г. е доктор по педагогика, професор по „Рисуване и композиция“ (2013) в СУ „Св. Климент Охридски“. Академичният ѝ интерес е насочен към преподаването на изобразително изкуство и семиотика на изобразителното изкуство. Работи в областта на живописата – кавалетна и монументална, като има специален интерес към работата върху хартия. Член е на СБХ (1991), от дипломирането си досега участва активно във

Бисера Вълева, Contre-jour, см. техника, 2021 г.

всички изложби, организирани от СБХ, частни галеристи и фондации.

Носител е на няколко награди и отличия по време на следването си и в следващата си творческа дейност. Специализира в: Cite Des Arts, Париж, Франция (2005 и 2018 г.); La Escosesa, Барселона, Испания (2012 г.); Oberpfälzer Künstlerhaus, Швандорф, Германия (2014 г.). През 2022 г. преподава в университет в гр. Ниш по програмата за преподавателска мобилност Erasmus+. Нейни работи са притежание на НХГ, държавни галерии и частни сбирки както в България, така и в Босна и Херцеговина, Великобритания, Германия, Гърция, Испания, Канада, Кипър, Молдова, Румъния, Русия, САЩ, Северна Македония, Сърбия, Унгария, Франция, Черна гора и др. Има множество самостоятелни изложби в България и в чужбина. Носител е на множество награди.

Чешката столица през погледа на ген. Владимир Вазов

Старите вестници пазят спомени за визита на високо ниво – преди 94 години

Кметът на София ген. Вазов

Младата Чехословацка република отбелязва тогава своята 10-годишнина. Гост на празненствата – с официална покана, е и кметът на София ген. Владимир Вазов. След завръщането си той пише обстоен доклад за своето посещение. Много от елементите по време на тържествата между 26 и 29 октомври 1928 г. са достойни за учебник по история. Други пък внасят нотка на сравнение между двете столици. Във всеки случай прави впечатление почтителният и на моменти възхитен тон, с който българският градоначалник описва преживяното в чехословацката столица.

Ето някои от най-емоционалните описания на българския кмет от публикувания в „Столичен общински вестник“ доклад.

„Чехословацки войскови части, в стройни редове и със знамена, минават по главния булевард „Вацлавске намести“. Няма трамваи, нито автомобили. Цялата улица – широка повече от 40 метра, е изпълнена с публика. В средната алея – шпалир от социалисти националисти пази пътя, по който се движат войските. Комунистите изказали желание да участва в шпалира, но социалистите не ги допуснали.“

„От 20-22 ч. вечерта се даде концерт в разкошната Сметанова зала в общин-

ския доходен дом. Аз съм виждал концертни зали и в други чужди столици, обаче тъй красива и голяма, а също с подобен резонанс – не съм виждал.“

„29 октомври – понеделник. В 10 ч. пр. пладне – откриване новия мост за квартал Либен. Дългът около 1 км, широк 21 м, строи се две години, железобетонен и много красив; струва 20 000 000 чехски крони.“

„В 12 ч. и 30 м. имах честта да бъда приет от председателя на републиката Масарик. Изказах му поздрав от българската столица по случай 10-годишнината и пр. и му поднесох юбилейната книга на София. Председателят е твърде симпатичен човек, много демократичен.“

„Като говореше за България, той каза, че български език не говори, но го разбира, когато чете. Той знаел какво е положението на България.“

„Председателят обеща да дойде в София, за да посети нашия Цар. Накрая той заяви, че е много трогнат, дето сме си спомнили зарад него... Разговорът се водеше на руски език. Вечерта потеглих за София.“

Целият доклад на ген. Вазов излиза на три страници в броя на „Столичен общински вестник“ от 5 ноември 1928 г. Веднага можем да кажем, че е хубав пример за отчет на чиновник пред своите колеги и софийското гражданство, който днес на практика не е възможен.

Българският кмет включва в доклада си и обширни биографични бележки

за „строителите на съвременна Чехословакия“ – Ернест Дени, Палацки, Масарик. Описва подробно и срещата си с чехословацкия президент. Любопитно е, че ген. Вазов отправя покана към Т. Г. Масарик да посети България, което ни навежда на мисълта, че под някаква форма е имал пълномощията да стори това от името на тогавашния ни цар – Борис III.

Цялостното впечатление пък е на добре развиващи се отношения между младите независими държави – Чехословацката република, от една страна, и Царство България, от друга. Сътрудничество, което военните години ще пратят в задния двор на историята.

И накрая, няколко думи за ерата на ген. Вазов като градоначалник. Тя продължава шест години – между 1926 г. и 1932 г. В най-общата справка за постигнатото се споменава например реорганизацията на пожарната служба, изграждането на водопроводи, разширяването на електрификацията, подобряването на градския транспорт. Което за шестгодишен мандат никак, никак не е малко! Затова и толкова по-късно е финалът от всички това – българският генерал е изселен след комунистически преврат от 9 септември 1944 г. в село Рибарица и едва половин година по-късно си отива от света ни на 77. Но както се казва, това е друга история...

Красимир Проданов

Снимки: Уикипедия и личен архив на Цанко Симеонов

Пожелавам си чешкият език да е част от бъдещето ми

Ана Стойкова спечели тазгодишното издание на конкурса за млади преводачи „Сузана Рот“ – при това превеждайки наистина труден текст от писател, познат досега предимно с поетичните си опити. Елза Айдс обаче може само да амбицира Ана – и да се превърне в трамплин за бъдещето ѝ!

Ана Стойкова видя Прага и Чехия за първи път

Запознахме се в Острава – по време на поредния семинар за бохемисти, дело на Моравската библиотека в Бърно и Чешкия литературен център. Първо бродихме заедно в теорията с помощта на лектори от Оставския университет, а после си подарихме и ден заедно с Ана в Прага. Даже май имаше нещо символично в това, че точно на „Нерудова“ в Мала Страна ни заваля проливен дъжд – докато си говорехме за пражките легенди, за изкушенията на чешката литература и език. Логично дойдоха и отговорите на тези въпроси – от млад човек, който изгражда сега отношението си към страната и езика. Затова думите на Ана са пълни с енергия!

Как избра да учиш чешки? Помниш ли първата дума, която запамети, и кое в езика ти се стори невъзможно за усвояване?

Много време преди да завърша средното си образование бях решила, че искам да се развивам в областта на славистиката, но никога не се бях замисляла с кой точно език искам да се занимавам. Не съм се информирала относно езиците и реализацията, просто подсъзнателно решението беше взето. Радвам се, че успях да се класирам в чешкия профил. Още

първия ден нашата лекторка Ева Коваржова влезе и заговори на чешки език. Прочете ни детска приказка, за да разбере до каква степен се ориентираме в езика. Първата дума, която ми направи най-голямо впечатление, беше mrakodrap (небостъргач). Незнайно защо, тогава ми се стори много забавна и веднага я запомних. Това, което изобщо не мислех, че ще успея да усвоя, беше произношението на звука ř. За щастие, с много упражнения и с подкрепата на отдадените ни преподаватели напреднахме скоростно и се справяхме все по-добре.

Разкажи ни за конкурса – защо реши да се включиш и как ти се стори превежданата творба?

За конкурса научих от моята лекторка Ева Коваржова, която ни насърчи да опитаме. Включих се, защото ми беше интересно дали и как ще се справя. Без очаквания, но с голямо удоволствие превеждах тазгодишния откъс от **Přípravu na všechno** на Елза Айдс. Работата по превода бих определила като трудоемка, но удовлетворяваща. Ние, победителите в конкурса, имаме възможността да се запознаем с някои технически аспекти на професията преводач, да обясним логиката на преводите си, да разберем как са превели проблемните места в текста останалите победители. Включихме се в преводачески семинари, водени от Бланка Старкова – преводач от испански език и Катержина Клабачова, която превежда от английски и немски.

Изненада ли те с нещо Чехия и като цяло чехите, когато се озова за първи път в Прага?

Чехите са различни. Артистични, организирани, точни, тихи и спокойни... Бих казала, леко дистанцирани, но може би тук ме подвежда собствената ми темпераментност. Изключително внимателни и възпитани събеседници, с които за мен беше

удоволствие да общувам.

Бохемистиката е доста екзотично занимание, а ти изведнъж се озова сред млади хора от цял свят, които учат точно чешки. С какво ти направиха впечатление?

Беше чест и радост да бъда сред толкова успешни бохемисти, да се запознаем и да разговаряме. Много бързо се сближих с другите победители. Имаше участници от Словакия, Япония, Германия, Литва, Полша и Великобритания. Носеше се топло чувство на приемственост. Посрещнаха ни изключително сърдечно, радваха се на успехите ни, интересуваха се от нас и бъдещите ни планове. Радвам се, че успях да създам толкова познания и приятелства. С някои все още поддържахме близък контакт и силно се надявам още хиляди пъти да имам възможността да съм обградена от енергията, която кипи у тези хора.

Мислиш ли, че Чехия и чешкият език може да се превърнат в твоя съдба, или ги възприемаш засега просто като етап в своето образование и развитие?

Пожелавам си чешкият език да е част от бъдещето ми. Засега целта ми е да завърша успешно, но определено бих искала да продължавам да се развивам в областта на превода. Интересувам се, чета, превеждам... Надявам се и полагам усилия, за да успея!

А с какво според теб е най-известна Чехия по света? От всички области на живота...

С прекрасна природа, богато историческо наследство, архитектура, изкуство... Колкото повече и по-отблизо се запознавам с чешката култура, толкова повече нараства любовта, любопитството и интересът ми към нея. Планирам да се върна в най-скоро време...

Интервю на Красимир Проданов

Синдром на природния дефицит

Лошите си отношения пренасяме и върху природата

Звучи като термин от учебник

– може би дотук ненаписан. Но обяснява накратко пропастта, която зейна след технологизирането на живота ни. Пропасть, която засега само стои опасана с лента, като на местопрестъпление в късен криминален сериал. Макар че крие ключа за много изменения и в отношенията ни напоследък. Времето ще покаже кое от тях е за лошо и има ли в цялата история и нещо добро.

В представите ни България винаги е била китна и зелена

Страна, огряна от слънцето, с прости думи – помилвана от Бога. Но пък ето ви веднага контрапункт – още през 80-те г. на миналия век се заговори, че расте градско поколение, което се откъсва от нашата природа. Сега това изглежда като отдалечена и наивна представа – нали тогава технологиите си бяха направо допотопни, а пък децата все пак ходеха през ваканцията на село...

Но процесът наистина тръгва бавно оттогава. Първите градски баби сложиха начало на промяна и във възпитанието на децата. Лека-полека започна да изчезва представата например за лятото като време за труд. И още много други дреболии. Даже се появиха скечове с Парцалев и Мутафова, че децата са виждали крава едва ли не само на картинка.

В наше време открито се заговори за природен дефицит

Термин като този трудно ще намери място в новините, понеже – добре го знаем, те са запазено място за драмите на деня. Но ако има някакво логично обяснение защо самите ние (и децата ни) станахме толкова различни, може да го потърсим именно в този не толкова познат синдром. Не е от болестите на цивилизацията ни, за които се говори често – става въпрос за устойчив процес, при който съвременният човек има все по-малко нужда да общува с природата, отдалечава се от нея. Да, ходим на почивка веднъж, два или дори три пъти в годината, редуваме море с планина, но в крайна сметка и там оставаме просто зрители на всичко, което ни заобикаля. Междувременно пък индустриализацията и урбанизацията бавно, но сигурно променят характера на околната среда. Самите градове се превръщат в някаква изкуствена граница между човека и природата. Селата бавно чезнат – хванете влак на дълго разстояние нейде из България и ще се убедите в тази тъжна истина.

Природният дефицит е и световен проблем

За него алармират и учените, правят се проучвания, търсят се решения. Един от най-новите проекти в тази посока е *Head Downers 2021*. Осем

европейски страни – сред тях и Чешката република, посвещават усилия да установят какви са промените, настъпили като следствие от отдалечаването ни от природата. Резултатите са стряскащи и на практика са универсални като характер – така че преспокойно можем да ги припознаем, като под индиго, и със случващото се в родната България. Според данните, на първо място, като следствие от природния дефицит нараства *агресията* в обществото. При това индивидът става по-трудно приспособим към обществения механизъм, с други думи, изявява се повече като индивидуалист. Много по-високи са и нивата на стрес във всекидневното общуване, а това вече отваря врата и към модерните болести, които споменахме – например *високо кръвно*.

Стряскаща е приликата с процесите у нас

В последно време – може би особено през последните две години, стана трудно да общуваш със себеподобни. Това е период, белязан от непрестанно политическо недоволство. Още преди него обаче попаднахме в хватката на ковид, после пък дойде и тази толкова безумна война в Украйна. Хората в България буквално се люшкат в емоциите си – от едната до другата крайност. Спокойствие си осигуряват по един доста спорен начин, чрез апатия – потвърждение за това е процентът гласували на последните (за

Природният дефицит е световен проблем

Общуването с природата носи мир

2022 г.) извънредни избори. Агресията и неприемането сред сънародниците ни рязко нараснаха. Начин да оцелееш е да се скриеш в собствения си балон. Разбира се, природният дефицит едва ли е единствен виновник за всичко това, но е факт, че променените условия на живот в обществото ни допълнително утежняват ситуацията. Живеем пред електронните устройства. Свикнахме да научаваме от тях всичко, да пазаруваме от тях всичко, да заместват бавачката у дома, а също и да ни съветват за всичко. Способни са да заменят обикновен разговор, да изградят представа, че сме добре... и така до следващата криза. А най-голямата е в *отношенията*.

Да се върнем към онова, което носи общуването с природата...

Дефицитът в отношенията ни с нея дефинира първи *Ричард Лув* – американски журналист и писател, който създава литература на фактите. През 2007 г. той издава книгата си *Last Child in the Woods* или „Последното дете в гората“. По страниците оформя проблема, който по-късно става известен като **Синдром на природния дефицит**. Това всъщност е картина на съвременния ни живот, в който децата прекарват навън, в естествени условия, много по-малко време, отколкото в изкуствените рамки на дома си. Лув посочва, че с течение на времето това води до проблеми в поведението на тези вече няколко поколения, засегнати от синдрома. Надига се дискусия, като наяве излизат промените, които настъпват както в поведението на децата, така и в държанието на техните родители. Според Лув точно

Природата има място и в градовете

майките и бащите са много по-склонни да ограничават децата си, тъй като средата навън е несигурна и изпълнена с опасности.

И пак се пренасяме в скъпата ни България...

Процеси като презастрояването и завладяването на градовете от автомобилите бяха подценявани твърде дълго от нашето общество – и носеха негласно просперитет за предприемачи, пък и на цял един слой от политическата класа. Точно те обаче отнеха хармоничността на големите населени места, в които родителите полагат много повече усилия, за да контролират децата – в името на тяхната безопасност. Вижда се, че всичко е като скачени съдове – развитието в една посока твърде често води до дисбаланс в друга; както е в случая. „*Децата днес са изгубили природната среда, в която да се развиват*“, казва и Лув. По интересен начин го допълва *проф. Елизабет Дикинсън*, която преподава в университета на Северна Каролина. Без да отрича заключенията на Лув, тя развива теза, че най-голям проблем за децата е „*психиката и дисфункцията в културните практики на възрастните*“. Според нея най-важно е всъщност емоционалното развитие – ако то е наред, ще се появи и потребност за повече общуване с природата.

Европейското изследване също не изненадва кой знае колко

Изводите са добре познати – и може да се каже, достатъчно предъвквани... Родителите, които са анкетирани, са почти единодушни в заключението, че децата прекарват излишно много

време, обградени от технологии. И че всъщност по-важната роля е точно на майките и бащите, бабите и дядовците – да са примерът, да дадат тон, който да извежда от този омагьосан технологизиран и урбанизиран кръг, който си е изградил развитият човек на 21. век. Жалкото е всъщност друго... Нашата страна наистина е надарена с прекрасни условия за хармоничен начин на живот. Ако цитираме пак *Head Downers 2021*, ключово за балансирано съществуване е да сме в тон с природата и нейните естествени цикли. А един от начините това да се случи е като се спазва дневен режим. Следващата стъпка е природата да възвърне мястото си в града. Дали и как може да се случи в нашите условия, е трудно да се каже.

Шамарът от това нарушено равновесие ще отзвучава дълго

Доказват го най-често срещаните проблеми при децата, които също са универсални, цивилизационни. Говорим за липса на концентрация, хиперактивност, загуба на физически способности, наднормено тегло, диабет, проблеми с очите. Трудно се разплита такова объркано кълбо при цялата сложна реалия, май сме по-склонни просто да махнем с ръка, но истината е, че детайлите като този са важни. А по всичко личи, че именно този – синдромът на природния дефицит, може да е пуснал неочаквано дълбоки корени в обществото ни. Със сигурност може да се изкорени, каквито и да са трудностите... Звучи утопично... но въпреки това си заслужава.

Красимир Проданов

Живот в служба на бедните, болните и преследваните

Коледа е време за обич, спокойствие и хубави, дълги приказки и легенди. Описаното по-долу звучи точно като приказка – с тази разлика, че е истина и на пръв поглед не така безоблачно щастлива. Но за сметка на това греє с ярка светлина. Разказва за дъщерята на един от най-великите чешки крале, чийто живот е можел да протече в лукс и комфорт, сред многобройна прислуга и забавления. Вместо това Анежка, дъщеря на крал Пршемисъл Отакар I, избира да стане монахиня, да живее в бедност, благочестие и милосърдие и да отдаде живота си в служба на най-бедните, нищите, болните и преследваните. И го прави с такава отдаденост и обич, че още приживе я приемат като светица.

Скулптурата на света Анежка е част от паметника на свети Вацлав на Вацлавския площад в Прага, 1912 г.

Ранният феодализъм е отдалечен на светлинни години от нашия начин на живот и светоусещане. Първият поглед към него оставя впечатление за безспирни и жестоки войни за власт и богатство. Както пише историкът Властимил Кибал, „сурово време, в което мъжете не знаят друго освен войни, грабежи и убийства, а народът живее в ужасяващо социално робство“. Войните са начин за себerealизация, доказване на собствената значимост и увеличаване на властта и богатствата. За последното обаче има още един начин: браковете. Съдбите на децата от благородническо потекло са решавани според политиката на бащите.

Шахматна фигурка

Такава е епохата и рамката, в която през 1211 г. се ражда св. Анежка, извън Чехия известна като св. Агнеса от Бохемия. Тя е 13-то, последно дете на крал Пршемисъл Отакар I. И

както всяко момиче в кралски род, е предопределена да бъде фигурка в играта на баща си за власт. По онова време девойките получават образованието си първо в манастирите. Обучението им включвало онова, което им било необходимо в брака: грижа за домакинството, възпитание на децата и ръкоделие – да шият, предат, бродират и тъкат. Учили и латински – за да разбират литургиите, както и да четат и да пишат. След това, когато бил избран бъдещият съпруг и била сгодена, девойката била изпращана в двора на годеника, където усвоявала езика, нравите и необходимите обноски. Понякога се прибавяли и часове по музика – пение и свирене на някой инструмент. Всичко това обикновено се случвало под надзора на бъдещата свекърва. В този дух започва и животът на Анежка. Едва навършила три години, баща ѝ я сгодява за Конрад, син на херцога на Силезия Хенри I Брадати. Изпратена е първо в манастир в полския град Тшебница, а след това и в двора на годеника. Той обаче в ранна възраст умира и шестгодишната Анежка се връща у дома. Следващият годеж е уговорен, когато навършва осем години – годеник е бъдещият крал Хенри VII, по това време деветгодишен син на императора на Свещената римска империя Фридрих II. В съответствие с обичая, Анежка е изпратена във виенския двор на херцог Леополд VI Бабенберг. Според хроникьорите на осем години Анежка е красива като ангел: с гъсти, кестеняви къдрици и изразително и миловидно лице. И както расте, расте и красотата ѝ, подчертана от ласкавия характер и добрите обноски. Ето защо е учудващо, че няколко години по-късно младият Хенри заявява, че в никакъв случай няма да се ожени за нея. Предполага се, че причина за рязкото изказване на шестнаде-

сетгодишния младеж са интригите на херцог Леополд VI, който иска – и успява – да го ожени за дъщеря си Маргарита. Наговаря му, че Анежка не го иска и гордата младежка кръв свършва останалото. Четиринадесетгодишната Анежка отново се връща в Прага, а разгневиеният ѝ баща отговаря на обидата като нахлува в Австрия, където войските му грабят и убиват. Година по-късно ръката ѝ иска английският крал Хенри III. По политически причини са сгодени и няколко години по-късно, пак по политически причини, годежът е анулиран. Това е третият развален годеж и църквата има на какво да се опре, когато твърди, че девойката е била предопределена за съдбата, която по-късно поема. През 1230 година баща ѝ, крал Пршемисъл Отакар I, умира. На трона се възкачва братът на Анежка, Вацлав, който дълбоко я обича и уважава. Анежка – може би за първи път – има възможност да се замисли за бъдещето си, да реши какво иска и желанието ѝ да бъде чуто.

Св. Франциск и св. Клара

Епохата, в която живее Анежка, освен като кърваво бойно поле може да бъде разгледана и под още един ъгъл – като време на извисяваща се духовност, величествена като катедралите, които създава. В книгата си „Цивилизацията“ английският изкуствовед Кенет Кларк пише, че в човешката история има няколко периода, когато сякаш отвсякъде блика творческа светлина и човечеството прави скок в развитието си. Един такъв период е около 1100 г., когато сякаш от нищото израстват спиращите дъха, величествени катедрали. Крале, благородници и обикновени хора искат да участват в построяването им и помагат

с каквото могат. Това е времето, когато се раждат личности като свети Франциск (1182 – 1226) и света Клара (1193 – 1253). Св. Франциск е роден в заможно семейство, но се отказва от богатството, основава Францисканския орден и се обрича на бедност и милосърдие. В деня, в който поел по новия път, той свалил скъпите дрехи и облякъл най-прост чувал – затова традиционно е изобразяван в семпла кафява одежда.

Подобна е съдбата на света Клара: девойка от аристократично и богато семейство, която на 18 години бяга от къщи и отива при св. Франциск. В малка църквичка е извършен един символичен жест: докато присъстващите държат в ръце запалени факли, Франциск отрязва косите ѝ и Клара облича грубото расо на покаяница. От този момент девицата става годеница на Христос – смирена и бедна, и му се посвещава изцяло. Основава Ордена на кларисите, които спазва строгите регули, които ръководят и Францисканския орден. Вглеждайки се в Средновековието от тази страна, виждаме, че именно жените с благороден произход стават последователки на възвишените идеи на християнството за благочестие, смирение и грижа за другите и основават манастири и приюти. Подобни примери в Европа има много, не липсват и сред роднините на Анежка: манастири (и не по един) построяват майка ѝ, по-голямата ѝ сестра и съпругата на брат ѝ. Също така много благородни девойки дават предимство на уединението на манастирите пред светския живот – от близките на Анежка такова решение взема братовчедката ѝ – св. Елисавета Унгарска, и свеќървата на сестра ѝ – св. Хедвика Меранска.

„Аз, сестра Анежка, се обричам...“

Малко след смъртта на баща ѝ, през 1231 г., се случва нещо, което ни кара да се запитаме какви всъщност са били отношенията между Анежка и втория ѝ годеник Хенри. И двамата са били млади, с високо положение в обществото и сродни отговорности. И въпросът изниква, защото в споменатата година Хенри повторно иска ръката ѝ. Заявява, че ще се разведе със съпругата си (от която има двама сина) и иска да се ожени за Анежка.

Нейният брат директно му отказва. Последният, който иска ръката ѝ, е самият император на Свещената римска империя, овдовелият Фридрих II. От една страна, крал Вацлав обича сестра си и иска да се съобрази с желанието ѝ, но от друга, се страхува от гнева на силния съсед, ако тя откаже. В този момент Анежка взема съдбата си в свои ръце. Обръща се към папата, споделя му желанието си да стане монахиня и го моли за защита. Папата харесва идеята за монахиня от такъв род и ѝ дава закрилата си. Когато научава, Фридрих II отговаря: „Не бих приел подобна обида от който и да е човек и бих отмъстил. Но тъй като избраникът стои много по-високо, не го приемам за обида и съм убеден, че лично Той стои зад решението ѝ.“ И изпраща на Анежка дарове. С парите от зестрата си и на земя, подарена от брат ѝ, през 1232 г. Анежка

построява манастир, който като първи на север от Алпите приютава Ордена на кларисите и Францисканския орден. Към манастира е построен и приют с лечебница. Вероятно през 1234 г., когато е на двадесет и три години, Анежка се подстригва за монахиня. Според хрониките събитието е придружено с бляскава церемония, на която присъстват брат ѝ със съпругата си, майка ѝ, сестра ѝ със съпруга си, благородници и висши сановници. Анежка влязла в храма, облечена като царствена булка, с пищни одежди, украсени с бижута. Пред олтара се помолила, свалила одеждите и бижутата и облякла груба дреха. „Аз, сестра Анежка, се обричам и обещавам пред Бог и Дева Мария, пред св. Франциск и всички светци, че ще спазвам и ще живея според регулите на ордена.“

„Св. Анежка сваля кралските одежди“, художник Алберто Роден, 1881 г.

„Св. Анежка Чешка“,
художник Йозеф Хелих, 1877 г.

Легло от слама и неуморен дух

Навярно не е било необходимо да избере най-строгия от ордениите, но Анежка прави именно това. Монахините от Ордена на кларисите полагат обет за бедност, смирение, послушание и милосърдие. Обричат се на работа за другите в приютите и лечебниците. Ходят боси, не ядат месо. В основите е залегнало уважението и любовта към всеки човек, особено към бедните и страдащите – затова към манастира има построен приют. Леглото на Анежка се състои от сламеник, ленена възглавница и вълнено одеяло.

Но духът ѝ е неуморим и дейността ѝ – разностранна. Поддържа кореспонденция със св. Клара и папите Григорий IX и Инокентий IV. През 1252 г. вторият от тях утвърждава основания от нея Орден на рицарите на кръста с червена звезда – единственият, създаден в чешките земи. Като роден дипломат, тя следи събитията в кралството и оставя следа и в културния, политическия и обществен живот. През 1249 г. помага за сдобряването на брат си със сина му, нейния племенник и бъдещ крал Пршемисъл Отакар II. По-късно с негова помощ превръща криптата на манастира в некропол на династията на Пршемисловците.

Казват за нея, че била интелигентна, ерудирана и високообразована. Обичана заради своята благотворителност, милосърдие и търпение към страданията. Правела впечатление с любовта си към всичко живо. И освен това с нежна, одухотворена красота. Както пише папа Йоан Павел II: „Засищала гладните, лекувала болните,

грижела се за бедните, подкрепяла страдащите и така дарявала спокойствие, разбирателство, утеха и надежда“.

Вечен със незнайно къде

Въпреки негодите, труда и тежките пости, които си налага, Анежка доживява редките за времето си 71 години. Веднага след смъртта ѝ започват опитите да бъде канонизирана. Опитва праплеменницата ѝ Елишка, майка на Карл IV, и самият Карл IV. Канонизирана е столетия по-късно, през 1989 г., от папа Йоан Павел II.

Предполага се, че е била погребана в манастира, който основава. Пред бурята, която се задава с хуситските войни, монахините скриват останките ѝ на неизвестно място и въпреки усилията, не са открити и до днес. А легендите твърдят, че когато гробът ѝ бъде намерен, в чешките земи ще настъпи време на благоденствие и обич.

Следи като пръснати бисери

Най-ярък спомен за нея е манастирът, който основава и който днес знаем под името Anežský klášter или klášter Na Františku. Постройката е един от най-старите и ценни примери на готическото изкуство в Прага. През 70-те години на XX век манастирът е провъзгласен за паметник на културата и през 80-те години е отворен за посещения. Понастоящем е под юрисдикцията на Националната галерия и в него се помещава експозицията „Средновековно изкуство в Чехия и Централна Европа“. Силно въздействащо и рядко съчетание на сграда и експозиция.

Друг спомен е болницата „Na Františku“, която се намира до мястото,

където са били приютът с лечебница на Анежка.

Основаният от нея Орден на рицарите на кръста с червена звезда също съществува до днес, храмът им е до Карловия мост, от страната на Стария град.

Един от паметниците ѝ е скулптурата ѝ на едно от най-почетните места в Прага – до св. Вацлав на Вацлавския площад.

Имало едно време...

Нашето време лети като стрела, материалистично, егоистично и лишено от почивка за размисъл и духовност. Епохата на Анежка е отдалечена от нас на светлинни години, още по-далече е решението ѝ, което за нас е напълно непонятно. Но идва Коледа – време за обич, спокойствие... и приказки.

Ели Мандажиева

„Св. Анежка предава приюта на Ордена на рицарите на кръста с червена звезда“. Художник Емануел Дите, 1903 г.

Според житията, написани за нея, Анежка получавала видения за бъдещето, а освен това имала силата да прави чудеса.

Една от легендите разказва как през една дълга и студена зимна нощ на вратата на манастира потропал рицар. Когато монахините му отворили, той разказал, че идва заради жена си, която е много болна и сънувала, че може да я излекува само ябълка от ръцете на Анежка. Монахините искали да му помогнат, но откъде да намерят посред зима ябълка? Имали ябълкови дървета в градината, но ябълките отдавна свършили. Рицарят се разплакал, не можел да си представи живота без своята любима. Тогава св. Анежка изтичала в заснежената градина, клекнала на снега и започнала да се моли. След малко облаците се разпръснали и светъл лъч огрял един от клоните. Той започнал да се разлиства, появил се цвят, от цвета се родил плод и малко по-късно зряла ябълка паднала в скута на Анежка. Рицарят горещо ѝ благодарил и затичал към къщи, за да занесе ябълката на съпругата си, която до сутринта се излекувала.

Слънчева храна

Щастието е в малките моменти

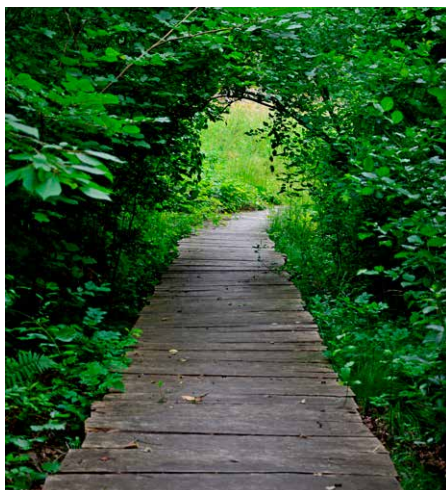
Те ни зареждат най-много. През есента осъзнаваме напълно този факт. И наистина е така – дори едно мъничко цветенце може да събуди у нас толкова много вълнение. То пък да ни вдъхнови да подарим радости на другите. Така се завърта кръгът от споделяния, от щастие.

И онова, за което си спомняме, също са малките моменти... Те са като разцъфнала роза в душата, която не увяхва. Когато и да се завърнем към тях, намираме вдъхновение. Топлят ни в трудните мигове. Пък и израстваме чрез тях.

Външният свят отразява мислите ни

Затова и много неща остават несбъднати – искаме ги, без да вярваме обаче кой знае колко в тях. Животът отразява настроенията ни и по този начин често сами си поставяме капан. А после ни е много, много трудно да го преодолеем и да продължим напред.

Въпросът е как да прекъснем тази нишка на недоверие и недоволство... На първо място, като правим добро. Малките добрини ни изпълват със светлина. Възвръщат постепенно

и вярата. Това е шанс самите ние да променим себе си. А също и живота.

Чувствителните хора лесно развиват тревожност

А това е резултат от факта, че виждат и преживяват всичко наоколо много повече. Пред очите им са детайли, които често остават невидими за останалите.

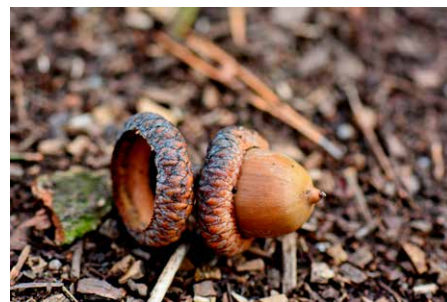

Същото се получава и с отношенията. Когато човек е чувствителен, той приема прекалено деликатно всяка крива в общуването с хората. Улавя сигналите в дълбочина и преживява много повече процеса. Ето защо често чувствителните хора стават жертва на обстоятелствата – и в тях се загнездва тревога, безпокойство... Все състояния, от които е много трудно да се откъснеш. По-лошото е, че те преминават на следващ етап в раздразнителност.

Затова и чувствителните хора постепенно ограничават контактите си. Срещите с другите по-скоро ги объркват и те предпочитат самотата. Спорно е дали това е решение за тяхната ситуация. Едно е ясно... Нуждаем се от търпение, от разбиране.

Интуицията работи, когато сме спокойни

Тогава сме в състояние да навлезем дълбоко в себе си – и да ѝ се доверим. Непрестанният стрес обаче я замъглява до степен, че тя престава да действа. Това е все едно обективът на фотоапарата да е замърсен, пък ние да се чудим защо снимките, които

прави, са размазани...

Затова е изключително важно да вземаме решения, когато сме спокойни. Важи всъщност за всичко, което правим. Дълбокото осъзнаване на нещата може само да ни помогне. Тогава вече живеем истински. Със сърце.

Искреността е качество на силните

Ако непрекъснато увъртаме в отношенията си, пътят пред нас е нелек. Защото изграждаме параван след параван пред истинския си образ. Някъде зад тези прегради се губим самите ние.

Честното, откровено общуване на този фон е нещо, което ни помага да живеем по-простичко. И заедно с това пълноценно. Пълноценни ще са и отношенията, които развиваме. Защото се основават на споделеността. Пък и искреният човек е истински силен. Дори когато на моменти му е трудно... Защото това е голямата му сила – честността. С нея пълни и собственото си сърце, и сърцата на другите.

Красимир Проданов

Снимки: Деница Проданова

130 години от смъртта на българския книжовник Иван Богоров (1821–1892)

Иван Богоров е част от плеядата български възрожденци, които служат за пример на няколко поколения българи със своето родолюбие, трудолюбие и стремеж към нови знания. Той ще бъде запомнен не само като всестранно развита личност (журналист, учител, книжовник, лекар), но и като човека, допринесъл значително за развитието на българския книжовен език.

Иван Богоров

Начало на житейския и професионалният път

Бъдещият български възроденец се ражда в гр. Карлово през 1821 г. (според други източници през 1818 г.) под името Иван Андреев Богоев (Богоров по-късно се превръща в негово литературно име). Тъй като съвсем малък остава без баща, с възпитанието се заема майка му Дона, сестра на търговеца Иван Гешов, родоначалник на рода Гешови. Тя го завежда при учителя Райно Попович (техен роднина) с думите: „Ето наш Иванча, тебе го придавам и те моля да го изучиш, да стане човек... и да бъде полезен“. Вероятно момчето е направило впечатление на учителя си с умствените си способности, защото той го насърчава да продължи образованието си във Великата школа на Гръцката патриаршия в Куручешме (Цариград). Негов съученик там е Георги Раковски. След три години младежът заминава да учи в Ришельовския лицей в Одеса. Още в Куручешме у младия Иван започва да си пробива път идеята за „пробуждане на българския народ“ и за значимостта на запазването на българското народно самосъзнание. По време на обучението си в Русия той проявява на дело своето родолюбие, отпечатвайки ликовете

на цар Иван Асен и цар Иван Шишман, и българския герб. За образец му служат тези от „Стематографията“ на Христофор Жефарович. Това негово начинание, което има за цел да разпаля сред българите чувство на патриотизъм, се оказва успешно, тъй като литографиите се изкупуват от богати българи в Одеса и Букурещ. Непосредствено след завръщането си от Русия Иван Богоров известно време е учител в Стара Загора. По това време той започва да агитира сред сънародниците си необходимостта от реформи в училищното образование, с което си спечелва за врагове редица гръцки учители. Убеждавайки се, че

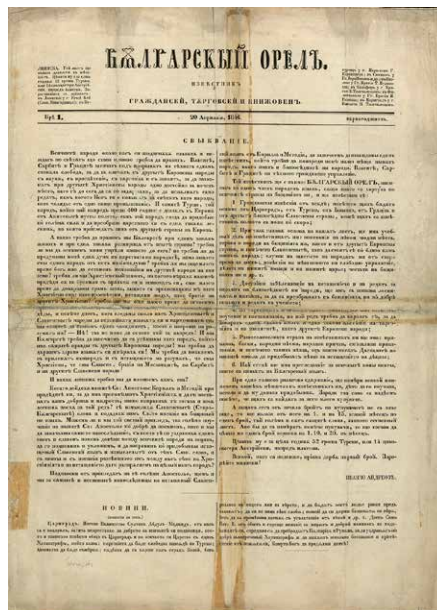
па сред много български учители и българския меценат Васил Априлов.

В Лайпциг

Със спечелените пари от граматиката и от работата си като учител Иван Богоров заминава за Лайпциг, където възнамерява да следва химия. Там той установява тесни контакти с редица студенти от други славянски народи и става член на новоучреденото славянско академично дружество. В едно свое писмо до чешкия славист Вацлав Ханка Иван Богоров споменава, че в Лайпциг се е запознал с руския учен и пътешественик Виктор Григорович, който на връщане от Европейска Турция минава през Прага и Лайпциг, „за да се запознае с успехите на общото езикознание и с науката за древността“.

В Лайпциг Иван Богоров започва издаването на първия български вестник „Български орел“, чийто първи брой излиза на 20 април 1846 г. в 500 екземпляра. Замисълът на родолюбивия българин е той да бъде с патриотична и възпитателна цел, в него да помества на говорим български език важни новини от всички области на живота, практична информация за училищното дело в българските земи, да публикува материали за българското минало.

Екземпляр от броя получава и Васил Априлов, който възторжено посреща излизането на новото периодично издание, но препоръчва да промени името си на „Българска пчела“ или „Български известник“. Иван Богоров взима под внимание съветите му и вторият брой на вестника, отпечатан едва 5 месеца по-късно, носи вече друго име: „Български народен известник“. Третият, последен брой на вестника, излиза чак на 1 януари 1847 г., отново под името „Български орел“. Заемайки се с това благородно начинание, българският книжовник се натъква на редица трудности, които

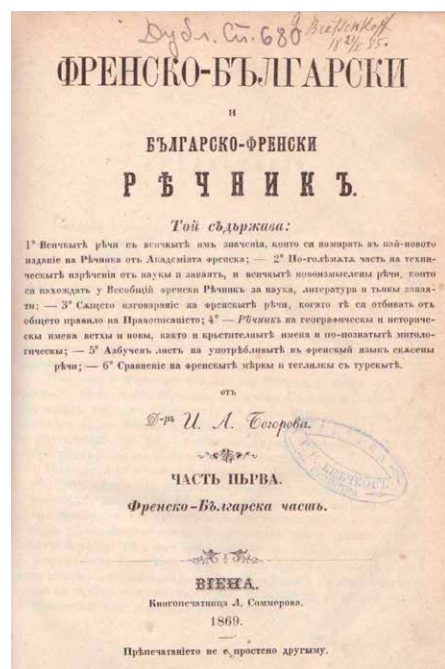

неговите сънародници имат нужда от просвета на родния си език, Иван Богоров превежда от руски на български език учебници по география, издава през 1842 г. в Будапеща „Български народни песни и пословици“, а две години по-късно в Букурещ „Първичка българска граматика“. В нея българският книжовник прокарва идеята, че за основа на книжовния български език трябва да се възприеме говоримият, а не черковнославянският език. В това отношение той намира подкре-

описва в писмата си до Вацлав Ханка – по-нататъшното излизане на вестника е под въпрос, той няма помощници, а неговите сънародници искат вестникът да се списва на друг език. За съжаление, както пише в писмото си до чешкия славист от 7 януари 1847 г., той е принуден да спре издаването на вестника поради финансови причини.

Обществена, публицистична и книжовна дейност на Иван Богоров през втората половина на 19. век
Иван Богоров учи химия в Лайпцигския университет само една година, тъй като не получава обещаната финансова издръжка от български търговци в Букурещ. Няколко години той работи в Цариград като сътрудник на „Цариградски вестник“, а по-късно в Шумен като учител. След това българският книжовник заминава за Париж, където завършва медицина (1855 – 1858).

Завръщайки се в родината си, Иван Богоров известно време практикува лекарската професия в Пловдив и започва издаването на първото икономическо списание „Журнал за наука, занаяти и търговия“ (1862). През 1867 г. заминава за Русия, за да участва в Славянския конгрес като неофициален български представител. Там той се запознава с руския император Александър II, среща се с чешките политици Франтишек Палацки и Франтишек Ригер и взема участие в общославянската етнографска изложба в Москва.

Завръщайки се в Букурещ, Иван Богоров приема поканата за работа като главен редактор на в. „Народност“, но скоро напуска поради слабата читателска аудитория. През 1873 г., поради липса на финансови средства, той приема предложението за работа като главен редактор в издавания в Цариград български вестник „Турция“. През 60-те и 70-те години Иван Богоров развива активна книжовна дейност. През 1868 г. той публикува в Букурещ първата книга с пътеписи „Няколко дена разходка по българските места“, издава първия Френско-български (1869) и Българо-френски речник (1871) във Виена със собствени средства, подготвя първия български тълковен речник.

Радетел за чистотата на българския език

Иван Богоров се превръща и в един от привържениците на чистотата на българския език (т. нар. пуризм), настоявайки да се изхвърлят чуждите (турцизми, гърцизми и русизми). Той пропагандира тези свои идеи в „Чистобългарска наковалня за сладкодумство“ (впоследствие преименувано в „Наковалня“), първото българско списание, издавано след Освобождението в Пловдив, Виена и София в периода 1878 – 1879 г. Самият Иван Богоров въвежда в книжовна употреба думи от българския разговорен език или измисля нови, които да заменят турските думи. Голяма част от тези думи се използват и до днес: наем (кирия), печеница (кебап), придвор (чардак), тварник (хамалин), навик (адет), заплес (ахмак), облог (бас), клопка (капан), чест (късмет), гледка (сеир), търг (чаршия), верига (синджир), навалица (калабалък), стая (одая), боклук (смет), кладенец (бунар), печалба (кяр), кът (къоше), стопанин (сайбия), известие (хабер), зид (дувар), улица (сокак) и др.

Иван Богоров е не по-малко критичен срещу използването на русизми в българския език, тъй като не са „народни“, т.е. не се срещат в българския фолклор: приятелство, посолство, интелигенция, отчет, проверка, зрелище, разочарование, изпарение, произвол, обятия и др. „Русите се крият под булото на Славяни да разпростират Руският език... А най-злото е, че тии ако и да не налитат толкова на

нас, ний сами, без да се усетим, слугуваме на панруската им мисъл, и са затичае да правим писмовният наш език Руско-Български, там иставаме слепи подлизурки без да щем“, пише той през 1874 г.

Едновременно с това българският книжовник измисля нови думи в българския език: чакалня, бележка, часовник, обноски, дъждобран, познавач, книжина, вестник, пратеник, разноски, дейност и др. Сред неговите езикови „изобретения“ има много комични предложения, които днес несъмнено предизвикват учудване и даже усмивка: „драсни-пални клечица“ за кибрит, „тикнеж-чукнеж“ за билиард, „сновалка“ за поща, „самобърза“ за телеграма, „самобод“ за инстинкт, „бивалица“ за история, „жабиняк“ за хайвер, „достойник без носилистак“ за министър без портфейл.

Критикуван приживе за своите възгледи относно чистотата на родния език, чак след смъртта си през 1892 г. Иван Богоров получава нужното признание от свои съвременници за приноса си в развитието на българския език: „Да, тогава Богоров трябваше, сега сто Богоровци трябват – те да ни размиват, но ще ни стряскат, ще ни поправят, защото всички сега – турям и себе си в това число – грешим против чистотата на езика“, казва за него Иван Вазов през 1919 г.

Д-р Красимира Мархалева
по материали от НБКМ

Впечатления от Седемнадесетата световна среща на българските медии

От първи до трети ноември 2022 г. в Йерусалим и Тел Авив се проведе Седемнадесетата световна среща на българските медии, организирана от Българската телеграфна агенция. Димитър Пешев и българският народ спасиха българските евреи, заяви по време на срещата историкът проф. Михаел Бар-Зоар, а Ели Анави – председател на регионалната организация на евреите „Шалом“ – София, заяви, че историята на спасяването на българските евреи е една вълшебна приказка (бел.ред.).

Крепостната стена на Стария Йерусалим

Началото беше на 31 октомври в зала „Максим“ на БТА. Открихме изложбата „Българските медии по света“, по време на която видяхме и снимки от авторската изложба на мултимедийния репортер от Би Ти Ви Ладислав Цветков в рамките на отбелязването на 30-ата годишнина от възстановяването на дипломатическите отношения между Израел и България. Посланията на изложбата са, че българите можем да бъдем общност, да живеем заедно, какъвто е и заветът на Йоан Рилски; имаме устои – вяра, род, традиции... В словото си генералният директор на БТА Кирил Вълчев напомни, че наша отговорност, на българските медии, е разпространяването на знанието за спасението на 50 000 евреи от българската държава и народ. Излитаме от София към летище Бен Гурион в Тел Авив – петдесет журналисти от България и чужбина. Седемнадесетата световна среща на българските медии се открива на първи ноември – Деня на народните будители и в навечерието на 80-годишнината от спасяването на българските евреи. Срещата е организирана от Българската телеграфна агенция и темата

тази година е „Медии и спасение“. С нас пътуват: Илияна Йотова – вицепрезидент на Република България, Велислав Минев – министър на културата, Илин Димитров – министър на туризма, Западно- и Средноевропейският митрополит Антоний от Светия Синод на Българската православна църква. Кацаме в Тел Авив и поемаме с автобус към Йерусалим – духовния център на света, там, където живеят в

Молебен в църквата „Възкресение Христово“. В средата – Западно- и Средноевропейският митрополит Антоний

симбиоза представителите на три от световните религии – християнство, юдаизъм и мюсюлманство. За нас това са Светите земи. Настаняваме се във внушителния хотел „Нотр Дам“ с необичайната архитектура на нещо средно между крепост и катедрала, на метри от Стария град. Във фоайето вече ме очаква приятелката ми от детинство – московчанката Оля и нейният съпруг Нафтали – от много години йерусалимски жители. След приветствията и радостните прегръдки поехме към Стария град.

Минахме през арменския, християнския, еврейския и мюсюлманския квартал, изкачихме тясната и толкова скъпа на всеки християнин Виа Долороза и влязохме в църквата „Възкресение Господне“, построена на Голгота над Божи гроб през 335 г. През годините храмът е бил разрушаван няколко пъти, в днешния си вид е възстановен през 1810 г. Базилката „Възкресение Христово“ е един от първите християнски храмове в света, построен на мястото, където е разпнат, погребан и по-късно възкръснал Исус Христос. Именно тук в съботата срещу Великден вярващите стават свидетели на най-голямото тайнство на Църквата – сливането на благодатния огън.

Когато пристигнахме тримата, нашата делегация беше вече се поклонила на Гроба Господен и свещенослужителите ни се подготвяха за службата на български език. Присъединих се към тях, помолихме се всички заедно и след края на молебена аз се върнах на долното ниво и се наредих на гигантската опашка от християни от цял свят, извила се пред Божия Гроб. Чаках търпеливо около два часа, докато един гръцки свещеник ме пропусна да вляза в святото място. Не мога да кажа нищо повече за този свят момент, освен това, че излязох от там променена. И вече хаджийка.

Ако искаш да усетиш духа на една страна, трябва да ѝ се оставиш, да плуваш по течението на нейните традиции, обичаи и вкусове. По твърде тесните улички от време на време минаваха коли и мотори, а ние прилепвахме към стените на къщите, за да се разминем. На пазара продължават да работят майсторите така, както са работили стотици години, преди да ги видя. Източният пазар е душата на Ориента, неговото сърце и мускули, неговите рани и болка. Той ни посреща с едва забележима вечерна прохлада, която бързо се превръща в студ (климатът е пустинен) и черно небе с милиони звезди.

Стената на плача е силно осветена цяла нощ и е разделена на две – лявата страна е за мъжете, а дясната – за жените. Знаете ли какво става с листчетата с молитви, които оставяме в Стената? Не ги изгарят, както аз предположих, а ги... погребват, като хора. Така се погребват и старите свещени книги, и всеки документ, който съдържа името Божие.

Програмата на световната среща беше богата, наситена и полезна. На следващия ден сутринта изслушахме изказванията по първия панел „Медии и спасение на човека (вечните ценности в медиите)“, след което отпътувахме за Израелската информационна агенция Tazpit Press Service (TPS). Там се състоя вторият панел „Медии и спасението им в света на Интернет“. След края на панела се отправихме към Световния център за възпоменание на Холокоста Яд

Посланик Румяна Бъчварова и вицепремиерът Илияна Йотова пред Паметника на спасението в Тел Авив

Вашем. Мемориалът е основан през 1953 г. и е посещаван ежегодно от над един милион души. Сред множеството снимки, документи и видеозаписи, свидетелстващи за мъченията и гибелта на шест милиона евреи в нацистките лагери на смъртта в периода 1933 – 1945 г., се спряхме за по-дълго пред един кът, посветен на България. С дълбоко възмущение и гордост прочетохме думите на признателност и благодарност от израелския народ към българския за спасяването на близо петдесет хиляди евреи. Третият панел се състоя в Тел Авив, в хотел „Дан Панорама“; модератор беше Михайлина Павлова – главен редактор на вестник „Еврейски вести“. Говориха: проф. Михаел Бар-Зоар, историк; Ели Анави – председател на

регионалната организация на евреите „Шалом“ – София и заместник-председател на Организацията на евреите в България „Шалом“; Виктор Меламед – директор на българския офис на Американския еврейски комитет, и Иво Инджов, доцент по журналистика във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“. Слава Иванова, изпълнителен директор на Национален дарителски фонд „13 века България“, връчи традиционната награда за принос в разпространението на българската култура от българоезична медия в чужбина. Тази година носителите са два български вестника от Украйна – „Обозрение плюс“ и „Роден край“. Те не излизат от началото на бойните действия, но тъй като призът се връчва за 2021 г., решението на журито е основателно. По-късно вицепрезидентът Илияна Йотова се срещна с българската общност в Израел. Разгледахме и старото пристанище Яфо, където за първи път са пристигнали спасените български евреи. Собственикът на малък бижутерски магазин, като разбра, че съм от България, възкликна: „Това са най-добрите хора!!! Щастлив съм да Ви направя подарък!“ Не мога да опиша щастието, което усетих, и нямам какво повече да добавя към тези хубави думи. От трите дни в Израел отнасям всичко споделено с колегите – емоции, опит, знания, нови приятелства и спомени.

Генералният директор на БТА Кирил Вълчев пред Паметника на спасението в Тел Авив

Наталия Бояджиева

Снимки: Наталия Бояджиева

Абонамент

Интересува ли ви животът на българите в Чехия, България и в целия свят?

Абонирайте се за списание „Българи“, подкрепете своето българско списание! „Българи“ е едно от най-представителните списания на българската общност.

Годишният абонамент за 6 броя е само 180 Kč. Почтенските услуги поема сдружение „Възраждане“. Средствата можете да изпратите на сметката на сдружението **2201279334/2010** или по пощата на адрес: Vazraždane, Vocelova 3, 120 00 Praha 2.

Обадете ни се на GSM 777 196 322 или ни пишете на e-mail bulgari@atlas.cz

За контакти:

Vazraždane

Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2

Тел.: +420 777 196 322

bulgari@atlas.cz, www.bulgari.eu

Facebook: Bulgari Vazraždane

брой 4/2022

Български

Издател:

Гражданско сдружение „Възраждане“,
„Воцелова“ 3, 120 00 Прага 2

Адрес на редакцията:

Vocelova 3, 120 00 Praha 2

„Българи“ излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата на Чешката република: E 13282

ISSN 2336-8365

Главен редактор:

Мария Захариева

Редакционен екип:

д-р Красимира Мархолева, Красимир Проданов

Коректор: д-р Десислава Вилимовска

Сътрудници:

Снежана Таскова, Пламен Тотев, Даниела Горчева, Минка Атанасова, Раиса Андонова-Щурм, Златна Костова, Здравка Славова, Деница Проданова, д-р Десислава Вилимовска, Петя Константинова, Сирма Зидаро-Коунова, Наталия Бояджиева, Васил Самоковлиев, Ели Мандажиева

Дизайн: Владислав Цонев

Година 20, брой 4/2022

e-mail: bulgari@atlas.cz

www.bulgari.eu

Печат: TISKAP s.r.o.

Цена: 30 крони

Годишен абонамент: 180 крони

Всички права запазени

Това издание или отделни негови части не могат да бъдат размножавани, публикувани и/или предавани по електронен, механичен, фотокопирен или друг начин, както и въведени в информационни системи, включително компютърни, без изрично писмено съгласие от издателя – Vazraždane

Позицията на редакцията може да не съвпада с мнението на авторите на публикуваните материали. Авторите отговарят за авторството на своите текстове.

Bulgari

Periodikum bulharské menšiny v České republice

Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Bulgari 4/2022

Adresa redakce a tel. spojení:

Vocelova 3, 120 00 Praha 2

221 419 838, 777 196 322

bulgari@atlas.cz, www.bulgari.eu

Ročník XX

Periodicita: 6

Náklad: 600 výtisků

Místo vydávání: Praha

Číslo vydání: 4/2022

Evidenční číslo: MK ČR 13282

ISSN 2336-8365

Vydavatel: Vazraždane, Vocelova 3

120 00 Praha 2, IČO 26544229

Copyright: ©Vazraždane

Spolek Vazraždane

za podpory Ministerstva kultury ČR a hl. m. Prahy pořádá

VÁNOČNÍ KONCERT

Účinkují:

Michaela Zajmi – mezzosoprán

Pavel Voráček – klavír

Anna Gaálová – klavír

Pavol Praženica – klavír

Michael Foršt – housle

Klára Zaykova – housle

Martin Houdek – violoncello

Program:

W. A. Mozart

G. Verdi

F. Chopin

A. Dvořák

F. Liszt

C. Franck

C. Saint-Saëns

A. Scriabin

P. Vladigerov

19.12.2022 v 19:00

Rudolfinum, Sukova síň

Alšovo nábřeží 12, Praha 1

VSTUPNÉ DOBROVOLNÉ

Танцов състав „Българи“ от Прага на сцената в културен дом „Рубин“

Танцов състав „Пирин“ от Бърно

Танцьорите от „Пирин“

„Лендари“ от Виена

Танцов ансамбъл „Пирин“

Семинар за български народни танци
5.11.2022 г., културен дом „Рубин“, Бърно

Обща снимка на танцьорите от „Пирин“

Георги Георгиев и Тодор Ралев – ръководители на танцовите състави „Пирин“ и „Българи“

Македонският оркестър „Александър“ от Виена

„Самодейци“ от Гилфорд, Англия

Васил Вълев, Пейзаж от Балчик, акварел, 1978 г.

Бисера Вълева, Бряг, акварел, темпера, 2014 г.

Васил Вълев, Пейзаж от Унгария, акварел, 1967 г.

Васил Вълев, Пейзаж от Созопол, акварел, 1981 г.

Бисера Вълева, Отражения, акварел, темпера, 2014 г.

Бисера Вълева, Над водата, акварел, темпера, 2017 г.

Бисера Вълева, Дунавски натюрморт, акварел, темпера, 2016 г.